

SOKOLOVSKO

Č.2
2023

Svěcení opravených Božích muk panem farářem P. Miroslavem Chlupsou, O.Cr. (viz článek na str. 24)

Theatre Varieté (později Karlínské divadlo) na dobové litografii. (viz článek na str. 8)

Obsah:

Jubilant Vladimír Vlasák (<i>Radek Aubrecht</i>)	2
Menšinový učitel Václav Mikyska (<i>Radek Aubrecht</i>)	4
Otto Ehlen (polozapomenutý architekt, který zanechal stopu v Kraslicích) (<i>Filip Beneš</i>)	8
Profesor Karl Mikolaschek, rektor Německé vysoké školy technické a loketský rodák (<i>Jan Boukal</i>)	13
Četník Josef Beránek a jeho (skoro) utajený příběh (<i>Vladimír Bružeňák</i>)	15
Sokolov a jeho divadla (<i>Pavčina Bružeňáková</i>)	20
Hornoslavkovská Boží muka Panny Marie na šibeničním vrchu a jejich záchrana (<i>František Exner</i>)	24
Další z bojovníků od Sokolova v Sokolově – 1. část (<i>Jiří Klúč</i>)	25
Kraslická sbírka historických hudebních nástrojů (<i>Stanislav Meisl</i>)	30
O jednom sokolovském sportovci (<i>Jan Rund</i>)	38

Slovo redakce

Že by epilóg?

Vše má svůj začátek a svůj konec. V okamžiku, kdy píše tento úvodník, nevím, jestli se tato ošoupaná pravda netýká i našeho časopisu. Co je však jisté, u časopisu Sokolovsko končím já. Mám svůj věk a již nejsem schopen časopisu pomáhat. Zároveň není jasné, jestli se podaří i pro příští rok zajistit na vydávání časopisu potřebné prostředky. Připomeňme si při této příležitosti v několika údajích, o čem časopis Sokolovsko byl. První číslo se vydalo v roce 2010. Celkem i s tímto vydáním, které prá-

vě čtete, bylo vydáno 32 jednotlivých čísel, každé o 42 stranách, uveřejnili jsme na 350 originálních článků z blízké a větší minulosti našeho regionu.

Časopis jsem chápal jako příspěvek k budování identity našeho regionu, jako příspěvek k vytváření sounáležitosti se Sokolovskem, které je našim domovem. Podařilo se vytvořit tým příspěvateľů, kterým jsme dali prostor pro prezentování výsledků jejich historického bádání. Dal jsem si tu práci a došel jsem k počtu 80 lidí, kteří do časopisu přispěli. Někteří jen jednou nebo několikrát, máme ale mezi sebou i lidi, kteří s námi byli celou dobu. Dovolte mi, abych zde jmenoval několik nejpilnějších tvůrců: Helena Kavková, Vladimír Bružeňák, Jan Boukal, Jan Rund, Jiří Klúč, Petr Krása, Radek Aubrecht, Rudolf Tyler, Stanislav Meisl.

Ještě bych připomněl lidi, bez kterých by časopis nevycházel. Autorem myšlenky a prvním tahounem byl Josef Brtek. Pak to po něm na dalších 13 let převzal pan Vladimír Bružeňák. Časopis by nevycházel bez vydavatele, kterého po celou dobu prezentovala Ivana Jágriková, a je ještě třeba zmínit tým lidí z firmy AZUS, kteří zajišťovali sazbu, grafiku, tisk.

Na závěr mi dovolte, abych všem vám, kteří jste přispívali k tomuto počínu, poděkoval. Zároveň vyjadřuji naději, že se podaří situaci vyřešit a v započatém díle pokračovat.

M. Makovička

SOKOLOVSKO Časopis obyvatel a přátel Sokolovska

Ročník 14, číslo 2 / 2023

Vydává: MAS Sokolovsko, o. p. s.

Editor: Ing. Miroslav Makovička

Redakce: v.bruzenak@seznam.cz

Údaje o distribuci: <http://mas-sokolovsko.eu>

Výkonný redaktor: PhDr. Vladimír Bružeňák

Redakční rada: Ing. Miroslav Makovička,
PhDr. Vladimír Bružeňák, Ing. Michael Rund

Registrační číslo: MK ČR. 19466

Za obsah příspěvků zodpovídají autoři.

Jubilant Vladimír Vlasák

Letošní kalendářní rok přinesl hned dvě významná životní jubilea osobností spojených po dlouhá léta s regionální historií Sokolovska. Vedle úctyhodných devadesátin někdejšího kraslického učitele, vlastivědce a kronikáře Václava Kotěšovce by nemělo být opomenuto, že v květnu uplynulo 75 let od narození archiváře a historika Vladimíra Vlasáka. Bude jistě vhodné si u této příležitosti připomenout a aktualizovat základní životopisné údaje letošního oslavence.

PhDr. Vladimír Vlasák se narodil dne 23. května 1948 v Českém Brodě. Vyrůstal však v nedalekých Úvalech, kde absolvoval základní školu. V letech 1963-1966 navštěvoval matematicko-fyzikální větev českobrodské střední všeobecně vzdělávací školy, jak se tehdy označovala gymnázia. K hlubšímu zájmu o historii a archivnictví ho v posledním ročníku studia přivedl jeho učitel dějepisu a formující vliv na něj mělo také seznámení s JUDr. Karlem Bednaříkem, tehdy vedoucím pobočky kolínského okresního archivu v Českém Brodě, sídlící v budově tamějšího Podlipanského muzea.

Následně Vladimír Vlasák studoval v letech 1966-1971 archivnictví a pomocné vědy historické na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Bylo to v období vrcholícího uvolnění Pražského jara a následných počátků normalizační éry. Z pedagogů, kteří ho nejvíce ovlivnili, zmiňme zejména kvartet Ivan Hlaváček, Zdeněk Fiala, Jaroslav Kašpar a Rostislav Nový. Pod vedením prvního jmenovaného působil Vladimír Vlasák několik let jako pomocná vědecká síla v semináři pomocných věd historických a archivního studia, kde měl na starosti správu seminární knihovny.

O Vlasákově příchodu do našeho regionu rozhodla kombinace několika faktorů, včetně těch zcela náhodných, z nichž za zmínku stojí zejména upozornění manžela třídní učitelky z dob Vlasákových stře-

doškolských studií na inzerát na nástěnce FF UK, nabízející volné místo v Okresním archivu Sokolov. Vlasákova osobní návštěva, setkání s tehdejšími vedoucími archivu Františkem Machem, bohatost místních archivních fondů a nabídka služebního bytu definitivně nasměřovaly jeho kroky na Sokolovsko.

Roku 1971 tak Vladimír Vlasák nastoupil do Okresního archivu Sokolov, sídlícího od roku 1967 v krušnohorských Jindřichovicích. Záhy, již roku 1972, se stal vedoucím a o rok později ředitelem této instituce, umístěné v budově bývalého nostického zámku. Tuto funkci zastával nepřetržitě až do svého odchodu do důchodu na konci roku 2010.

V letech 2003-2008 byl Vladimír Vlasák navíc ještě zástupcem ředitele Státního oblastního archivu v Plzni pro odbornou činnost a vedl komisi tohoto archivu pro archivní metodiku a posuzování archivních pomůcek. Výkon této funkce pro něj znamenal časté pracovní cesty z Jindřichovic do Plzně a značné časové vytížení.

Náplň jeho pracovní činnosti v čele okresního archivu byla velmi pestrá. Pro ilustraci

Vladimír Vlasák v depozitáři hradu Loket.

uvedme, že např. zahrnovala zajišťování průběžné údržby a postupné obnovy budovy archivu, pořádání a inventarizaci dosud nezpracovaných archivních fondů či sjednocení evidence a adjustace fondů ze zrušených archivů v Lokti a z Kraslic, které se od sebe kvalitativně velmi lišily. V prvních letech působení musel také Vladimír Vlasák usilovně shánět regálové vybavení a archivní krabice, kterých byl nedostatek.

Cenné zkušenosti mu zejména v začátcích profesní dráhy předával Heinrich Zimmermann, někdejší učitel, muzejník a klíčová postava archivnictví na Sokolovsku v prvních dvou poválečných dekádách. Byl to právě on, kdo i v důchodovém věku do jindřichovického archivu často zajížděl a zajímal se o vývoj instituce, kterou pomáhal uvést v život.

S regionální historií Sokolovska zůstal Vladimír Vlasák v intenzivním kontaktu i po svém odchodu z čela archivu. Od roku 2012 do konce roku 2019 byl společně s manželkou Evou angažován Městem Loket zprvu na navrácení a převzetí jeho někdejšího sbírkového fondu loketského městského muzea od Národního památkového ústavu a posléze jako správce depozitáře Hradu Loket na jeho uložení, zpracování a využívání. Byla to práce, která pomohla napravit nedořešenou restituci části komunálního kulturního majetku a manželům Vlasákovým umožnila naplnit ještě několik dalších let života prací přinášející podobnou radost a uspokojení, jaké by měli mít z toho, co po nich zůstalo na poli archivním.

Méně známou aktivitou manželů Vlasákových byla práce, kterou odvedli v únoru a březnu roku 2020 při převzetí, rozřídění a základním zpracování knihovny a dokumentační pozůstalosti zemělele herečky Vlasty Chramostové pro Krajskou knihovnu v Karlových Varech.

Vedle dráhy archiváře je však nezbytné připomenout i Vlasákovu rozsáhlou publikační činnost. Do roku 1989 publikoval z pochopitelných důvodů jen zřídka. Z tohoto období připomeňme zejména práce o správním vývoji sokolovského okresu (1978 a 1979) a drobné příspěvky v periodikách a sbornících, jakými byly Sokolovská jiskra, Sokolovsko očima kronikářů, Zpravodaj Klubu přátel Okresního muzea v Sokolově, Minulostí Západočeského kraje) nebo Archivní časopis.

Zásadní zlom v jeho publikačních aktivitách přinesl pád komunistického režimu a dlouho nevídaná vlna zájmu o reprezentativní monografie měst. Leckde uspokojovali poptávku „lidoví písmáci“, kteří svým nadšením a (ne)schopností patří nezářídka spíše do 19. století.

Nebylo tomu jinak také občas na Sokolovsku. Čestnou výjimku však představoval právě letošní jubilant, který se rychle a oprávněně stal „dvorním historiografem“ starostů velkých i malých obcí našeho regionu, toužících zviditelnit svoji obec v rámci různých polokulatých či kulatých jubileí. Postupně tak Vladimír Vlasák sám nebo ve spolupráci (nejčastěji s manželkou Evou) zpracoval dějiny Chodova (1994), Dasnic (1994), Nového Sedla (1997), Kaceřova (1997), Královského Poříčí (1998), Kynšperku nad Ohří (2002), Chodova (2004), Lokte nad Ohří (2004), Chlumu Svaté Maří (2005), Lomnice (2007), Vintřova (2007) a Těšovic (2007). Dějiny některých menších obcí pak navíc zpracoval a popsal v rámci různých sborníků.

Kromě stěžejní skutečnosti, že mnohé Vlasákovy práce jsou vůbec prvními komplexními českými pracemi pro dané obce, lze na nich ocenit autorův pochopitelný široký přehled o archivních pramenech a výbornou schopnost jejich interpretace, analytické dovednosti a syntetické vidění historických procesů, vhodné úvodní geografické lokalizování obce, šikovné překlenování zdánlivé bezdějinnosti poukazem na dění v nejbližším okolí a umně zasazování regionálních dějin do celorepublikového kontextu. Dále je pak třeba připomenout a vyzdvihnout logické dělení kapitol pojednávajících vždy nejdříve o době feudální, období 1848–1945 a poválečné době. Jako velký klad prací se také jeví zařazení přehledu o základní literatuře a archivních fondech k dějinám popisovaných obcí. Nespornou kvalitu Vlasákových prací nesnižuje ani občasně špatně odvedená práce korektorů a grafických studií, což je ale ostatně problém řady regionálních publikací. Jsou to také zadavatelé (obce) a jejich finanční situace, která podstatným způsobem ovlivňuje konečnou vnější podobu knihy. Některé z nich jsou opravdu reprezentativní, doplněné i barev-

nými a velmi kvalitními fotografiemi (Nové Sedlo, Chodov, Loket), jiné jsou zase naproti tomu poněkud skromnějšího provedení (Dasnice, Kaceřov).

Vedle výše zmíněných monografií o dějinách obcí našeho regionu doplňme ještě některé další Vlasákovy práce. Jedná se zejména o spoluautorství knihy k 120 letům sklárny v Novém Sedle (1998) či dvě publikace spojené s Loktem: Loket v době života a vlády Karla IV. (2016), která vznikla u příležitosti 700. výročí narození „Otce vlasti“, a Stopy svaté Anežky České v dějinách Lokte (2017). Ze sborníkových příspěvků je vhodné upozornit na dvě studie o loketském archiváři a velikánu podkrušnohorské historické vědy Antonu Gnirsovi. Další Vlasákovy příspěvky drobnějšího rozsahu byly publikovány v Ročence Státního oblastního archivu v Plzni, resp. Západočeských archivech.

Jak archivní, tak i publikační prací se Vladimír Vlasák zařadil k nejvýznamnějším postavám poválečné regionalistiky na Sokolovsku. Není proto divu, že jeho životopisná hesla lze najít již v 200 osobnostech Sokolovska od Vladimíra Prokopa mladšího (1997, s. 121), v Biografickém slovníku archivářů v českých zemích (2000, s. 694) a také v Biografickém lexikonu sokolovského regionu od Vladimíra Prokopa mladšího a Lukáše Smoly (2009, s. 314). K Vlasákovým 60. narozeninám vyšly texty, včetně výběrové bibliografie, v Archivním časopise (2008, č. 4, s. 324-326) a ve sborníku Minulostí Západočeského kraje (2008, s. 383-385). Před pěti lety byl v Západočeských archivech, ročence Státního oblastního archivu v Plzni (2018, s. 25-29) publikován bilanční rozhovor s Vladimírem Vlasákem u příležitosti jeho 70. narozenin.

Nelze uzavřít tento text jinak, než přáním pevného zdraví a poděkováním za vše, co jubilat za půl století své poctivé a vysoce profesionální práce pro regionální dějiny a archivnictví Sokolovska vykonal.

Radek Aubrecht

Menšinový učitel Václav Mikyska

Na hřbitově městyse Svojanova, ležícího ve svitavském okrese, se nachází i hrob, na němž je vedle epitafu uvedeno „Václav Mikyska (26. 10. 1907 – 13. 5. 1942) - první ředitel měšťanské školy ve Svojanově.“ Asi nikoho dnes již nenapadne, že zde odpočívající Václav Mikyska měl také vztah k našemu regionu. Patřil totiž do skupiny pedagogů, kteří v meziválečné éře působili na českých obecných a měšťanských školách na území dnešního Karlovarského kraje, tehdy ještě obývaném majoritně německy mluvícím etnikem. Zároveň patřili do užšího i širšího autorského kolektivu Výspy, měsíčníku vydávaného falknovskými učiteli v letech 1931-1934 a určenému české mládeži zněmčeného Podkrušnohoří. A byl to právě Václav Mikyska, který řadu článků v tomto unikátním periodiku doprovázel obrázky, vytvářenými pomocí dřevorytů, nahrazujícími nedostupné tiskařské štočky.

Václav Mikyska se dle matričních záznamů narodil 26. října 1907 v domě č. p. 58 v Líšnici u Žamberka v dnešním okrese Ústí nad Orlicí. Jeho rodiči byli mlynářský po-

Václav Mikyska, foto ze svojanovské školní kroniky.

Václav Mikyska se třídou ve Třech Sekerách.

mocník a pozdější rolník Josef Mikyska a Marie, rozená Pachová. V rodné obci, nacházející se v podhůří Orlických hor, navštěvoval Václav Mikyska trojtřídní obecnou školu. Informace o jeho dalším studiu se však trochu rozcházejí. Dle archivních pramenů studoval v letech 1920-1922 občanskou školu v nedalekém Žamberku a následný školní rok navštěvoval jednorozhodný kurz tamtéž. Dle pozdějších zápisů ve školních kronikách, které provedl sám Václav Mikyska, studoval v Žamberku měšťanskou školu. Jisté však je, že roku 1923 nastoupil na učitelský ústav v Hradci Králové, na kterém o čtyři roky později úspěšně odmaturoval, když složil zkoušku učitelské dospělosti.

Byl to právě náš region, ve kterém Václav Mikyska zahájil svou pedagogickou dráhu. K 1. září roku 1927 byl totiž jmenován výpomocným učitelem a správcem jednotřídní obecné školy v Třech Sekerách, ležících nedaleko Mariánských Lázní. O čtyři roky později byl na vlastní žádost přeložen na českou jednotřídní obecnou školu v Lískové, dnes již zaniklé obci, která se rozkládala na levém břehu Ohře mezi Svatavou a Sokolovem.

Vyslání čerstvého absolventa učitelského ústavu na českou menšinovou školu v pohraničí nebylo tehdy nikterak neobvyklé. Spíše naopak, lze konstatovat, že mladých, pedagogicky nezkušených a svobodných učitelů bylo „na hranici“ nespočet. A stejně jako Mikyska, většina z nich pocházela z regionů s převahou českého etnika. O působení Václava Mikysky na českých školách v Třech Sekerách a v Lískové jsme relativně dobře informováni skrze dochované školní kroniky, které sám Mikyska vedl.

Z těchto záznamů vyplývá, že obecná škola v Třech Sekerách se musela od svého vzniku v roce 1926 vyrovnávat s nedostatkem vhodných prostor pro výuku. Situaci vyřešil až nucený zábor jedné volné učebny v místní německé obecné škole, což bylo řešení typické i pro řadu dalších menšinových škol v našem regionu. Mikyska

přejímal školu od jejího „zakladatele“ a prvního učitele Josefa Klecana a to na prahu teprve druhého roku existence školy. A i on musel čelit snahám vedení německé obecné školy o vystěhování české třídy z budovy. Mikyska tento problém opakovaně řešil s tehdejšími menšinovými inspektorem a někdejšími falknovskými řediteli Františkem Věšínem.

Právě v kontextu česko-německých vztahů je nutno chápat Mikyskovu tvrzení o tom, že v obci tvoří Češi 23 % všech obyvatel a ve školní kronice uvedený jmenovitý seznam všech místních Čechů. V podobném duchu je nutno vnímat i Mikyskovy záznamy o údajném vyhrožování německých učitelů dětem a jejich rodičům, pokud přestoupí na českou školu. Mimochodem, ve školním roce 1928-1929 navštěvovalo českou školu 20 dětí, z toho bylo jen sedm českého původu a zbytek tvořili němečtí žáci. V následujícím školním roce stoupl počet dětí na 29.

Když přešel Václav Mikyska na českou školu do Lískové, ocitl se na škole, která měla za sebou již 12 let života. Byla totiž založena již roku 1919 a to zejména díky početnému zastoupení Čechů v obci. Dle sčítání obyvatel z roku 1921 se k čs. národnosti hlásilo 117 osob z celkového počtu 872 obyvatel obce. I zdejší „jednotřídká“ se potýkala s prostorovými problémy a sídlila v budově č. p. 16, která patřila místní německé obecné škole. Právě neexistence vlastní budovy byla jedním z důvodů, proč neměl Mikyska k dispozici služební byt, který bývá většinou součástí škol a v Lískové bydlel v podnájmu v domě č. p. 56. Školu tehdy navštěvovalo 17 dětí, z nichž jen šest mělo oba rodiče Čechoslováky, sedm dětí pocházelo z rodin smíšených a čtyři žáci měli oba rodiče německé národnosti. Do mateřské školky chodilo 14 dětí, jejich národnostní složení však Mikyska ve školní kronice neuvedl.

Stejně jako většina ostatních menšinových pedagogů, tak i Václav Mikyska byl důležitým členem českých komunit v Třech Sekerách a v Lískové a jeho činnost přesahovala rámec běžné výuky a byla prodchnuta vlasteneckým a demokratickým duchem. V učebnách obou českých škol pořádal zejména pravidelné říjnové slavnosti vzniku samostatného Československa a březnové oslavy narozenin prezidenta Tomáše G. Masaryka. „Pročtené projevy“, jak stojí ve školní kronice, však k dětem a jejich rodičům pronášel i při dalších příležitostech: miléniu knížete sv. Václava či dni matek. Abychom měli představu, jak taková setkání vypadala a jak byla pro českou komunitu důležitá, bude vhodné zmínit, že např. 7. března 1930 se u příležitosti 80. narozenin prvního čs. prezidenta vměstnalo do prostoru české třídy v Třech Sekerách na 80 osob. Mimochodem, Mikyska tehdy pronesl slavnostní projev jak česky, tak německy. A o setkání informoval jak český, tak německý tisk.

Vedle toho se Mikyska angažoval i v různých organizacích: ve Třech Sekerách byl členem místní školní rady, v Lískové byl zvolen do místní osvětové komise a byl i jednatelem Národní jednoty Severočeské. Během působení v Lískové se také dostal do kontaktu s falknovskými učiteli a jak již bylo uvedeno v úvodu textu, začal se podílet na vydávání časopisu Výspa.

Zejména v době, kdy Václav Mikyska vyučoval na české škole v Lískové, začaly na společnost doléhat neblahé důsledky světové hospodářské krize. Mikyska si na stránkách školní kroniky všiml nejen nárůstu nezaměstnaných v celé republice, ale i tíživé sociální situace místních horníků. Ještě, silněji než kdykoliv předtím, akcentuje charitativní rozměry vánočních besídek. Mimochodem, Mikyska nebyl nadaný jen výtvarně, ale i muzikálně, protože tyto akce doprovázel hrou na hudební nástroj.

Václav Mikyska odešel z Lískové, a tedy i z našeho regionu, po dvouletém působení, a to na vlastní žádost v létě roku 1933. Školu po něm převzal Václav Němec, jeden z mála meziválečných pedagogů, který se na Sokolovsko po 2. světové válce vrátil a stal se předním popularizátorem sokolovských regionálních dějin.

Novým působištěm Václava Mikysky se stala měšťanská škola v Jablonném nad Orlicí. Obec s dominantní českou většinou leží na Ústeckoorlicku, tedy v Mikyskově rodném kraji.

hrob Václava Mikysky

Byla to právě zřejmě místní měšťanská škola, kde se Václav Mikyska seznámil s učitelkou Albínou Křivohlávkovou, zdejší rodačkou, která spatřila světlo světa 24. srpna 1906. Z jejího personálního spisu, uloženého ve svitavském archivu, vyplývá, že po studiích na koedukovaném učitelském ústavu v Litomyšli (1921-1925) působila na různých obecných a měšťanských školách, než byla roku 1931 jmenována na měšťanku v Jablonném nad Orlicí. Do stavu manželského vstoupili Václav Mikyska a Albína Křivohlávková 4. července 1936. O tři roky později se manželům narodil v Poličce syn Jiří Josef.

Ani na měšťanské škole v Jablonném nevydržel Václav Mikyska moc dlouho. V létě 1936, hned po zmíněné svatbě, se nechal na vlastní žádost přeložit do Březové nad Svitavou, kde na české menšinové obecné a měšťanské škole působil společně se svou manželkou. Zde je vhodné zmínit, že odchodem na Svitavsko se Mikyska opět ocitl v regionu s německou národností majoritou. Češi zde v polovině 30. let 20. století tvořili cca jen 10 % obyvatel.

Ani tentokrát nezůstal Václav Mikyska v novém působišti delší dobu. Zatímco předchozí pedagogické „štace“ opouštěl na vlastní žádost, v tomto případě zasáhly do jeho života politické události osudného roku 1938. Březová nad Svitavou se totiž nacházela v pásmu, které bylo Československo nuceno odstoupit v důsledku mnichovských událostí nacistickému Německu.

Zatímco drtivá většina českých menšinových škol v návaznosti na zmíněné události zanikla, březovskou měšťanskou školu se však podařilo přestěhovat do nedalekého Svojanova, který tehdy náležel do poličského okresu. V něm tvořili Češi v roce 1930 74 % obyvatel, a tedy zůstal součástí ČSR. I samotný Svojanov byl dominantně český, k roku 1930 se tu z 1774 obyvatel hlásilo 99,5 % obyvatel k čs. národnosti.

Václav Mikyska se stal nově ředitelem přesunuté měšťanské školy, jejíž dvě třídy byly umístěny do budovy svojanovské obecné školy a zbylé dvě třídy a kabinet našly provizorní prostory v budově svojanovské pošty. V roli ředitele školy musel Mikyska také sehnat základní nábytek a pomůcky, protože veškerý školní inventář byl ztracen, když musel zůstat na odstoupeném území. Řádná výuka tak byla reálně obnovena až v prosinci 1938.

Funkci ředitele svojanovské měšťanské školy zastával Václav Mikyska jen 3,5 roku. Dne 13. května 1942 totiž ve věku nedožitých 35 let po krátké a těžké nemoci zemřel. V úmrtní matrice, vedené pro Svojanov obcí Bystré, ale podle informace od tamní matrikářky záznam o jeho odchodu chybí. Kronika svojanovské školy, uložená na obecním úřadu, však k této události poskytuje tento zápis: „Dne 13. 5. rozprostřelo se smutno nad svojanovským krajem. Na večer 19:45 hodin rozloučil se se všemi a se vším člověk svatých vlastností, ředitel hlavní školy ve Svojanově, Václav Mikyska ve věku 35 let. Pohřeb 16. května o třetí hodině odpolední z domu smutku na zdejší hřbitov. U domu zazpívali žáci zdejší hlavní školy píseň „Ukolébavka“ a zpěvácký spolek „Dalibor“ z Bystrého s kolegy ze zdejšího kraje „Z osudů rukou“. Před budovou obecné školy zazpíval píseň „Oráč“, žactvo „Sviť mi ty slunko zlaté“, kolega Širůček přednesl báseň „Hospodář“ a žákyně hlavní školy Báčová několika větami za všechno žactvo svému milému panu řediteli poděkovala a se s ním rozloučila. Kytička fialek její rukou dána na cínovou rakev, byla posledním poděkováním i odměnou svému bývalému učiteli. Život a dílo zesnulého vyzdvihl ve svém projevu kolega Valášek, odborný učitel na zdejší hlavní škole. Před „Poštou“, kde je umístěna tabule „Újezdní hlavní škola“ se smuteční průvod na dobu jedné minuty zastavil. Na hřbitově se rozloučil se zemřelým pan okresní školní inspektor St. Nemeškal z Boskovic, za učitelstvo řídící učitel Bedřich Faital z Hlásnice, za újezdní školní radu, Národní souručenství, obec a všechny ostatní i rodinu řídící učitel ze Svojanova Josef Satrapa. Bohatství věnců a kytic a účast občanstva byly důkazem, jaké vážnosti požíval zemřelý ředitel. Zpěvácký spolek zapěl „Polní cestou.“

Za necelých 15 let pedagogické dráhy vystřídal Václav Mikyska pět škol. I to je možná jeden z důvodů, proč upadl v zapomnění a tento text je zcela prvním, který jeho osobnost připomíná.

Otto Ehlen (polozapomenutý architekt, který zanechal stopu v Kraslicích)

Neprávem opomíjený stavitel a architekt Otto August Ehlen se narodil v Berlíně dne 16. dubna 1831 do vážené měšťanské rodiny francouzského původu. Jeho otec Johann Nepomuk Ehlen, rodák ze Zeltingenu v Porýní, bohužel brzy zemřel a zaneprázdněný poručík umístil čínorodého chlapce do internátní školy v Küstrinu (Kostřín nad Odrou), kde se mu však nedostávalo dobrého přístupu a dle jeho paměti ani dobrého zázemí, včetně jídla. Tyto nepříjemné zkušenosti jej motivovaly natolik, že

se započal učit zednickému řemeslu zakončeného řádným vyučením. Cílevědomý Ehlen se s tím nespokojil a po získání výučního listu začal navštěvovat stavební akademii, kterou úspěšně zakončil získáním titulu stavebního mistra. Po absolvování akademie byl zaměstnán v několika kancelářích řady berlínských architektů, kde sbíral mnohé zkušenosti. Během následujících let stále prohluboval své znalosti na stavbách ve Znojmě, Lublani, Agramu, na různých místech v Maďarsku a v rakouském městě Eisenberg.

Otto Ehlen v mladém věku.

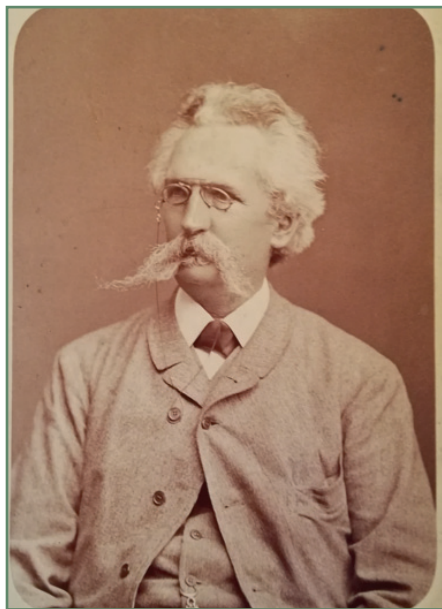
Manželé Ehlenovi po příchodu do Prahy.

Příchod do Prahy

Díky své pílí dokázal našetřit nemalé úspory, díky nimž se mohl později vrátit do Berlína ke své snoubence Agnes Otýlii Wernerové, s níž se nakonec dne 2. září 1861 oženil a poté se společně přestěhovali do Prahy. Roku 1864 obdržel Otto domovské právo, koncesi stavebního mistra a posléze titul stavebního inženýra a architekta. Jeho společensky aktivní povaha ho zavedla do řad zakladatelů pražského Spolku inženýrů a architektů, odkud posléze přešel Německého polytechnického spolku. Zde se věnoval publikační a vědecké činnosti spojené s posuzováním nových progresivních konstrukcí a materiálů, experimentální činnosti, tvorbě nového stavebního řádu a především používáním tzv. konketu (dle Ehlenovy terminologie škvárovbetonu) a betonu pro výstavbu domů. Tato oblast byla v tehdejší době celkem opomíjená, jelikož o beton nebyl projevován přílišný zájem a důvěra tehdejších, často velmi konzervativních, stavitelů nebyla valná. V součinnosti s jeho nezměrnými aktivitami si vyhlédl nového partnera - Josefa Kanderta,

Eliščiny lázně.

*Otto Ehlen v letech,
kdy působil v Kraslicích.*

známého pražského stavitele, architekta a radního. Spolu pak vybudovali (na základě Ehlenova návrhu) honosnou neogotickou budovu Eliščiných lázní na předmostí dnešní pražské Revoluční ulice. V tomto projektu byl Ehlen Kandertovým společníkem a každý z nich vlastnil polovinu domu. Dále společně realizovali tzv. „nové spojení“ Negrelliho viaduktu, přestavbu domu č. p. 1180 v Panské ulici nebo úpravy Německého domu (dnes Slovanský dům) na Příkopech. Mezi jeho nejvýznamnější referenční stavby patří mimojiné Dittmarův obchodní dům (dnes zvaný „Ehlenův dům“) č. p. 767, kde použil na tehdejší dobu velmi odvážné řešení za použití spráženého ocelového skeletu (použitím ocelových sloupů a průvlaků dokázal zvýšit parter, vytvořit mezanin a otevřít prostor bez zbytečných zdí a masivních pilířů), dům „Myšák“ ve Vodičkově ulici (později kubisticky přestavěn) a jeho největší projekt-tehdejší Théâtre Variété, dnes známé jako Karlínské divadlo. Přesto si i nadále pohrával s myšlenkou celobetonového domu, která se mu nakonec splnila ve spolupráci se zednickým mistrem Johannem Kindlem. Společně

Střed Kraslic na přelomu 70.-80. let 19. století. Ve středu fotografie je vidět původní hrázdný dum čp.2, který musel uvolnit místo pro novou radniční budovu dle planu O. Ehlena.

Pohled na průčelí nové radnice.

plánoval rozmanité developerské projekty. Souhrou nešťastných náhod a chybné důvěry v jeho společníky celý projekt zkrachoval a Ehlen tak přišel takřka na mizinu poté, co mu byl zabaven veškerý zbylý majetek. Následovalo nejisté období různého putování, kdy vystřídal několik lokací-Budapešť, Steinamanger (Szombathely) a nakonec Kraslice.

zakoupili parcelu v Bubenči a tento návrh zhmotnili do podoby monolitické vily ze škvárobetonu (byla zdemolována ve 40. letech 20. století). Podobný postup aplikoval i v případě provozních budov ve sklárně v Poďěbradech, kde mimojiné vytvořil monolitickou betonovou skořepinu. Díky těmto odvážným realizacím se právem řadí mezi průkopníky betonových staveb v Evropě, jejichž úsvit přišel až o několik desetiletí později.

Roku 1881 prodal svůj podíl v Alžbětiných lázních bratrům Josefu a Karlovi Kandertovým, čímž získal značné jmění. Postupným rozprodáváním pražských nemovitostí plánoval přesun celé rodiny do Vídně, kde

Nová radnice v roce 1898.

Krátký pobyt v Kraslicích

Ehlen se dostal do Kraslic někdy ve druhé polovině 80. let 19. století v období, kdy město zažívalo průmyslový rozkvět díky příchodu železnice. Nastoupil na pozici městského architekta, který musel usměrňovat stavební „boom“ a divoký přerod původní, ze značné části dřevěné, zástavby do podoby moderního sídla. Věnoval se nové parcelaci rozrůstajícího se města a na základě svých zkušeností se snažil prosazovat základní principy urbanismu. Mimo své nesčetné aktivity stihl vydat u místního nakladatele Ehrlicha příručku „Große Ersparung an Brennmaterial“ věnující se ekonomickému vytápění obytných budov a místností, ve které popisoval své zkušenosti s technickým vybavením budov a vlastní patent na jakási „bateriová“ kamna (dle popisu šlo nejspíše o kamna akumulací).

Přibližně okolo roku 1887 začala městská rada připravovat plány na samostatnou administrativní budovu, která měla odlehčit tehdy provozně přetížená nárožní budově č. p. 1 (dnes označována jako „stará radnice“), kde se na nacházelo sídlo samosprávy, soud, hejtmanství, archiv, berní úřad a další instituce. Jako první na snadě se jevílo využití sousední parcely přiléhající k severovýchodní straně staré radnice, kde se nacházel výstavní hrázděný dům s kolnou č. p. 2. Zatímco byla původně zvažována stavba nového soudu s věznicí (značně rozměrný a honosný projekt od V. Habermanna), z dosud nejasných důvodů se přistoupilo k započatí plánů na novou radnici a ponechání soudu v původních prostorách č. p. 1. Projekt nové radnice byl svěřen na přelomu let 1888-89 do rukou Ehlena, který jej vypracoval během několika měsíců. Původní hrázděný dům byl zdemolován a okolo roku 1890 byla, v poměrně krátké době, vystavěna současná budova č. p. 2 (číslo popisné bylo dle zvyklostí přeneseno z původního objektu), která začala plnit reprezentativní funkci místní samosprávy. Zároveň došlo k rozšíření sousední staré radnice č. p. 1, ze které se stal takzvaný úřednický dům (hejtmanství, soud, archiv pozemkových knih atd). Do přízemí nové radnice byla umístěna pošta, ve druhém poschodí kancelář starosty, stavební úřad, berní úřad, pokladna a ve třetím poschodí zasedací sál, archiv a byt vedoucího pošty.

Předloha malby „Povyšení Kraslic na horní město,, v zasedacím sále z dílny Franze Grusse.

Během ledna roku 1890 odeslal Ehlen své rodině do Prahy dopis, kde si posteskl nad časovou náročností tohoto projektu, na který byl sám a navíc pod tlakem tehdejšího vedení Kraslic. Přestože v tomto případě Ehlen nejspíše nepoužil žádnou výraznější invenci jako např. škvárobeton či jiné progresivní materiály, představoval tento projekt zásadní architektonický počín v přerodu užšího středu města. Dokončení této velkolepé stavby může z dnešního pohledu symbolizovat vstup do nové éry, během které se z původně hornického městečka začalo stávat významné centrum průmyslu západního Krušnohoří. Na místní poměry výrazné historizující průčelí o deseti okenních osách (doplňně o balkon, vystupující okenní šambrány, nenápadný rizalit a tři střešní báně) působilo ve značném kontrastu se strohým pojetím štítů a dvorní fasády. Z kapacitních důvodů byla budova po první světové válce z jižní strany rozšířena, čímž zanikla proluka mezi starou a novou radnicí, a to přidáním dvou okenních os, což značně změnilo původní symetrii průčelí. Pošta působila v objektu až do konce 30. let 20. století, přičemž se stala dějištěm osudových událostí roku 1938 během útoku zfanatizovaného davu na československé zaměstnance pošty (v roce 1939 byla pošta přemístěna do nově dokončené budovy na Nostitzově náměstí, kde působí dodnes).

Samotný objekt zůstal v prakticky nezměněném stavu až do 70. let 20. století, kdy byl proražen nový vstup a zadržěn původní průjezd. Dále byly sneseny střešní báně a balkon. V následujících letech přešel objekt do majetku Státních lesů, které si zde zřídily své sídlo, zatímco se Městský národní výbor přestěhoval do budovy současné radnice č. p. 1438, čímž se završilo opakované stěhování. Z interiéru je dodnes nejlépe zachován především reprezentativní sál v posledním podlaží s bohatou štukaturou, zbytky nástěnných maleb odkazujících k povýšení Kraslic na horní město od kraslického rodáka Franze Grusse (značně poničené následným přemalováním), rozměrné tříramenné schodiště, oplechovaná vnitřní okenice s letopočtem 1893 a troje kachlová kamna. I přes novodobé zásahy si dům stále uchovává výrazné hodnoty, které představují v kontextu Kraslic doklad o kvalitním řemeslu, bohatství a rozmachu města.

Mezi další Ehlenovy realizace patřil s velkou pravděpodobností dům č. p. 867, který stál v ulici Am Graben (zaniklá ulice, která byla souběžná s dnešní ulicí Svatopluka Čecha). Dle signatury byl Ehlen jeho spoluautorem společně s místním stavitelem Taudtem. Na základě použití typických fasádních prvků

(někdy velmi podobných s č. p. 2) je pravděpodobné, že byl Ehlen autorem vzhledu (není vyloučeno, že i celého domu). Projekt si u této dvojice objednal Niklas Moritz Blatt, obchodník s látkami a botami pocházející z dobře situované rodiny chebského policejního desátníka Geoga Blatta (Platt), který se přičlenil do rodiny kraslického pekaře a majitele sousedního pozemku Johanna Hüttla. Klasicistní objekt na lichoběžníkovém půdorysu svou hmotou převyšoval okolní zástavbu a působil vůči svému okolí značně soliterně. Velkoryse pojaté prostory nasvědčovaly, že byl Blatt v té době poměrně zajištěnou existencí. Po druhé světové válce následoval typický příklad cíleného vybydlování domovního fondu, což bylo v prostředí Kraslic typickým jevem. Výstavní dům stál ještě po dostavbě sousedního sídliště (tzv. „Účko“), ale nedlouho poté byl zbořen. Dle datace žádosti Domovní správy Kraslice byla demolice oficiálně provedena na podzim roku 1966.

Návrat do Prahy

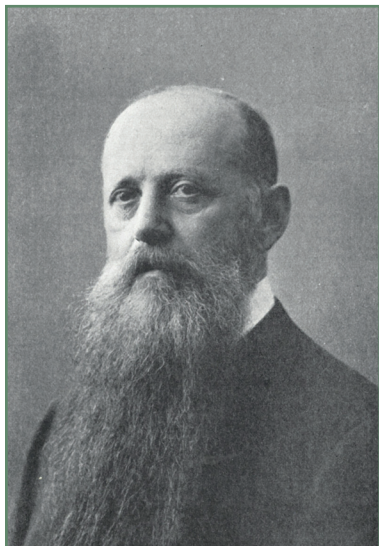
Po odchodu z Kraslic působil Ehlen okolo roku 1891 jako městský stavitel v Berlíně a následně migroval po dalších městech. Na jaře roku 1892 se vrátil na pozvání stavitele Kohouta do Prahy a spolu s ním spolupracoval na projektování technologických zařízení cihelen a vápenek. Architekt Ehlen strávil poslední roky svého života zatížen existenčními problémy a neustálým hledáním práce, což zřejmě způsobilo značné podlomení jeho zdraví. Zemřel zapomenut a bez prostředků dne 2. prosince 1898 na akutní zánět pobřišnice. Jeho ostatky byly uloženy na evangelickém hřbitově ve Strašnicích. Z manželství s Otýlií, která jej přežila o necelých dvacet let (zemřela 21. března 1918), vzešel syn Alexander a dcera Alžběta. Oba nadaní potomci se vydali na akademickou dráhu. Zatímco Alžběta studovala umění u akademického malíře Václava Brožíka, syn Alexander vystudoval civilní inženýrství. Již během první republiky se rodina přihlásila k československému občanství, díky čemuž nemuseli její členové do odsunu a potomci Alexandra žijí v Praze dodnes.

Filip Beneš

Profesor Karl Mikolaschek, rektor Německé vysoké školy technické a loketský rodák

Při studiu rozmanitých druhů pramenů zdánlivě nesouvisejících s dějinami Sokolovska lze i přesto zcela náhodou objevit dokumenty, které se uvedeného regionu týkají. Při elektronickém zpracování Sbírký úmrtních oznámení v Archivu Univerzity Karlovy se mi dostaly do rukou dva exempláře úmrtního oznámení v Praze působícího vysokoškolského pedagoga Karla Mikolaschka, loketského rodáka. Od té doby jsem se snažil pátrat po jeho osudu. Pátrání bohužel zkomplikovalo zjištění, že zbytky archivu Mikolaschkova působiště, Německé vysoké školy technické v Praze, jsou dochovány torzovitě a k němu samotnému se zde nic nenachází. Přesto se mi podařilo prostudovat většinu materiálů k jeho životu dostupných v Praze. Mikolaschkův životopis bude možné do budoucna snad ještě doplnit na základě výzkumů ve vídeňských archivech.

Karl August Mikolaschek se narodil 30. 10. 1851 v loketském domě č. 108 do rodiny soudního úředníka Vinzenze Mikolaschka, původem z Kouřimi, a karlovarské rodačky Barbary, rozené Schäckové. Ještě v den svého narození byl pokřtěn v loketském kostele sv. Václava. Přestože se v pozdějších pražských soupisech obyvatel píše i pod počestěnou podobou svého jména jako „Karel Mikolášek“, přípisek na archu ze sčítání obyvatel roku 1894 dokazuje, že sám používal německou variantu svého jména.

Portrétní fotografie
Karla Mikolaschka.

Na studia se Mikolaschek vydal do Prahy na tamější polytechnický ústav. Ten fungoval jako dvojjazyčná technicky zaměřená vysoká škola. Kvůli sporům mezi Čechy a Němci na škole došlo roku 1869 k jejímu jazykovému rozdělení. Vznikl tak Německý polytechnický ústav, pozdější Německá vysoká škola technická, a Český polytechnický ústav, dnešní České vysoké učení technické. Mikolaschek na polytechnice studoval strojírenství v době rozdělení školy, v letech 1867–1871. Poté na zdejší škole pro inženýry v akademickém roce 1871/1872 působil. V letech 1872 až 1874 získal zkušenosti v technické praxi, aby se pak v roce 1874 vrátil na polytechniku vyučovat strojírenství. Zde pak působil až do roku 1878, kdy byl povolán do zbraně a zúčastnil se rakousko-uherské okupace Bosny jako poručík 1. ženijního pluku. Po dobytí Bosny se Mikolaschek vrátil do Čech a ještě v témže roce stal učitelem na strojírenské škole v Liberci (pozdější Střední průmyslová škola strojírenská), kde pak vyučoval do roku 1887. Souběžně byl od září 1882 pověřen vedením liberecké Odborné školy tkalcovské (pozdější Střední průmyslová škola textilní), jejímž ředitelem byl počátkem roku 1887 ustanoven. Obě liberecké školy, spjaté s Mikolaschkem, fun-

govoaly samostatně až do roku 2023, kdy došlo k jejich sloučení.

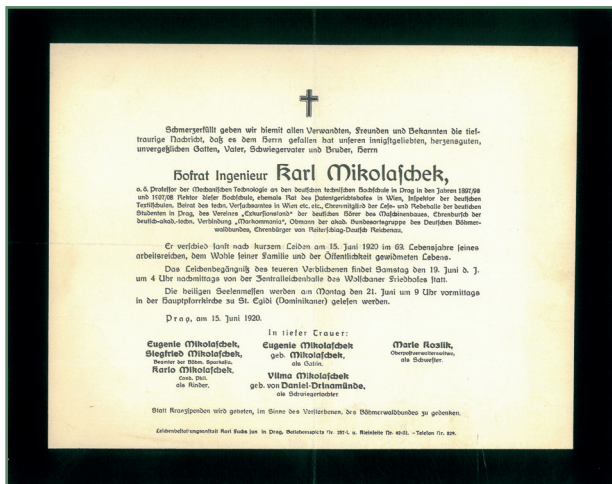
Mikolaschek však v průběhu 80. let 19. století nežil pouze svou prací. Dne 22. 9. 1883 uzavřel v pražských Olšanech sňatek s peštskou rodačkou Eugenií, která ovšem sňatkem nezměnila své dívčí příjmení, neboť její rodné příjmení znělo Mikolaschková. Společně pak měli dceru Eugenii (narozena 1885) a syny Siegfrieda (narozen 1887), pozdějšího úředníka České spořitelny, a Karla (narozen 1893, po roce 1945 odsunut), absolventa Filozofické a Přírodovědecké fakulty Německé univerzity v Praze, vysokoškolského asistenta při Historickém semináři a knihovníka tamtéž. Rodina žila v Liberci až do začátku roku 1894, neboť 16. 2. uvedeného roku byl Mikolaschek královským rozhodnutím jmenován řádným profesorem strojírenské technologie na německé polytechnice, v té době nesoucí

název Císařská a královská německá vysoká škola technická v Praze. Ještě téhož se s rodinou přestěhoval do Prahy.

Na této vysoké škole pak působil až do roku 1915 jako profesor mechanické technologie, v akademických rocích 1897/1898 a 1907/1908 zastával dokonce funkci rektora. V akademickém roce 1902/1903 byl také vedoucím odboru strojírenství a v roce 1904/1905 děkanem odboru pro inženýrství. Kromě to byl od roku 1894 rovněž inspektorem textilních škol, od roku 1899 technickým poradcem

Tkalcovská škola v Liberci, Mikolaschkovo působiště.

Úmrtní oznámení z Archivu Univerzity Karlovy.

také členem rozličných spolků (Exkursionsfond, Markomania) a čestným občanem obce Pasečná.

Karl Mikolaschek zemřel nečekaně na zástavu srdce v důsledku aterosklerózy dne 15. června 1920. Pohřben byl 19. června v Praze na Olšanských hřbitovech a 21. června za něj byla v pražském kostele sv. Jiljí odsloužena zádušní mše.

Jan Boukal

Četník Josef Beránek a jeho (skoro) utajený příběh

Vrchní strážmistr Josef Beránek.

Při jedné z cest přes sokolovský křesťanský hřbitov míře na poničený hřbitov židovský jsem před několika lety náhodou narazil na viditelně neudržovaný hrob, na němž jsem spatřil fotografii muže v četnické uniformě. Tím mužem byl jistý Josef Beránek, jehož životní pout' skončila v Sokolově roce 1969. Snad sedmý badatelský smysl mi říkal, abych se skrze archivní materiály pokusil zjistit více, že by se za fotografií mohl skrývat nějaký zajímavý příběh. A nemýlil jsem se, i když se dalo čekat, že se bude jednat o příběh značně neveselý, avšak poměrně typický pro kořtelce 20. století.

Josef Beránek se narodil 5. července 1898 v obci Veselice v okrese Německý (dnes Havlíčkův) Brod rolníku Josefu Beránkovi a jeho ženě Marii. Vychodil 5 tříd obecné školy a 3 třídy školy měšťanské v Německém Brodě a následně pracoval na rodinném hospodářství. V roce 1916 byl

Lenešice v předválečné době.

odveden do rakouské armády, konkrétně k Horskému pluku 2, se kterým sloužil na italské frontě až do února 1918, kdy utrpěl zranění, s nímž se až do konce války léčil ve Vídni. Po válce se přihlásil k novému československému četnictvu a od 1. listopadu 1921 do 31. ledna 1922 absolvoval kurz četníků na zkoušku v Mnichovicích u Prahy. 16. dubna 1921 byl přidělen na svou první stanici, jíž byla četnická stanice v dnes již zaniklých Ervěnicích, četnické oddělení Chomutov. Přesně o rok později byl povýšen na strážmistra a od 16. září 1923 přidělen na stanici Blatno u Podbořan. To již měl vážnou známost, neboť v Ervěnicích se seznámil se slečnou Marií Svobodou, se kterou se 11. prosince 1923 oženil a s níž přivedl na svět dva syny, v roce 1924 Josefa a v roce 1931 Miroslava.

V prosinci 1923 opět mění působiště a na celých sedm let se mu novým domovem stává obec Řeřichy u Rakovníka. V lednu 1930 je však převelen, a to na stanici Lenešice. Právě zde se mu narodil druhý syn a dočkal se povýšení na štábního strážmistra, ovšem Lenešice zasáhly do jeho života i jiným, ne tolik šťastným způsobem. Obec po mnichovských událostech zůstala v nezabraném pásmu, což se však změnilo 15. března 1939, kdy byla, stejně jako zbytek českých a moravských zemí, zabrána německým vojskem. Jen o den poté přišel na četnickou stanici v Lenešicích příkaz pozatýkat místní členy komunistické strany. Ta byla sice již v období tzv. druhé republiky rozpuštěna, avšak většina jejích členů v republice zůstala na svobodě. To se však po nacistické okupaci změnilo a většina četnických stanic, včetně právě lenešické, v této době rozkaz pozatýkat především funkcionáře KSČ obdržela. Šlo o součást rozsáhlé tzv. Akce Gitter (Mříže), při níž byli na rozkaz gestapa zatýkáni především levicově smýšlející a politicky činné osoby, Židé, intelektuálové či uprchlí němečtí antifašisté. K zatýkání docházelo i v součinnosti s českými úřady a bezpečnostními silami. Poprvé tak bylo mnoho českých četníků, policistů a úředníků postaveno před často osudové rozhodnutí, které je mnohdy provázelo po celou válku: splnit bez výhrad rozkaz okupační moci, nebo se pokusit zachovat jako vlastenec a pomoci ohroženým, tím však vydat v nebezpečí sebe i svou rodinu? Bylo mnoho těch, kteří se vydali cestou první, bylo i mnoho těch, kteří se vydali cestou druhou. Ty druhé dnes přijímáme bez výhrad jako hrdiny, není však zcela naším právem odsuzovat ty první. Nikdo

Marie Beránková, roz. Svobodová.

2.		
Kandidátní listina		
Komunistické strany Československa (Sekce Komunistické internacionály) pro volbu obecního zastupitelstva v Lenešicích dne 1. prosince 1935.		
1.	Strachota Karel, zedník, čp. 431	
2.	Formánek Antonín, živnostník, čp. 468	
3.	Capek Josef, strojní zámečnick, čp. 445	
4.	Vacek Václav, dělník, čp. 51	
5.	Hausenblás Hynek, zedník, čp. 436	
6.	Kořan Václav, topič, čp. 119	
7.	Ječný Antonín, holič, čp. 375	
8.	Roth Josef, dělník, čp. 20	
9.	Vaněk Josef, dělník, čp. 85	
10.	Dohnálek František, dělník, čp. 119	
11.	Zelenka Václav, dělník, čp. 131	
12.	Salač Josef, dělník, čp. 259	
13.	Fric Adolf, dělník, čp. 167	
14.	Kořan Adolf, dělník, čp. 147	
15.	Jansa Jan, dělník, čp. 150	
16.	Viničský František, obchodní zástupce, čp. 419	
17.	Váleček Václav, dělník, čp. 147	
18.	vesměs bytem v Lenešicích. 2.	
15.	Vondra Václav, stroj. topič st. drah, čp. 332	
16.	Ježková Julie, zeměd. dělnice, čp. 446	
17.	Beránek Jan, žel. zřízenc, čp. 132	
18.	Kožíšek František, železn. zřízenc, čp. 264	
19.	Kočí Jan, železn. zřízenc, čp. 285	
20.	Benda Jaroslav, dělník st. drah, čp. 110	
21.	vesměs bytem v Lenešicích. 3.	
9.	Staňková Anna, obchodnice, čp. 218	
10.	Hruška Bedřich, truhlář, čp. 452	

Kandidátka KSČ v Lenešicích
v roce 1935.

nevíme, jak bychom se v takové situaci zachovali my. Vyjma skutečně programových kolaborantů s nacisty bylo mnoho těch, kteří prostě plnili nařízení, protože museli. A mnohdy taková nařízení plnili jen na oko, nučeně a se snahou nikomu příliš neublížit. Nebyli hrdinové, ale nebyli ani zločinci.

Takové rozhodnutí měli učinit i lenešičtí četníci. Jaké byly jejich pocity, se můžeme jen domnívat. Je docela dobře možné, že zatknout několik komunistických funkcionářů jim zase takový problém nedělalo, neboť komunisté byli po celou dobu první republiky oprávněně vnímáni jako extremistická rozkladná síla a často, byť KSČ byla stranou až do podzimu 1938 povolenou, byli úřady popoháněni k zodpovědnosti a trestání. Také se však jednalo o Čechy a o místní obyvatele, kteří měli rodiny, což celou záležitost tvář v tvář nové situaci stavělo do jiného světla. Navíc podle poválečného svědectví Marie Beránkové jí její manžel dokonce v noci 15. března řekl, aby varovala místního komunistu Malečka, že u sebe nikdo nesmí mít žádné kompromitující materiály, že může dojít k zatýkání.

Ať už to bylo jakkoliv, mnoho možností nezbývalo, a tak na rozkaz velitele stanice vrchního strážmistra Jaroslava Forsta se četníci Ondřej Pacák a Josef Beránek měli 16. března 1939 vydat na úřad, aby zde žádali předložení poslední kandidátní listiny KSČ do obecních voleb. To však zřejmě nebylo třeba, funkcionáři KSČ byli četníkům dobře známi, proto se po krátké poradě Pacák s Beránkem vydali přímo za konkrétními osobami. Doprovázet je měl obecní strážník Bohuslav Marek (zajímavé je, že se jednalo o téhož člověka, který se v červnu 1945 jako policejní velitel z Postoloprta účastnil jako jeden z hlavních organizátorů vraždění stovek sudetských Němců v místních kasárnách).

Následně se na obecní úřad dostavil vládní komisař JUDr. Alois Kolina a nový starosta obce Josef Heuler, kteří byli o příkazu k zatčení informováni, osobně však při zatýkání přítomni nebyli. Podle poválečných svědectví nikdo z úředníků ani četníků nevyňikal přílišnou horlivostí příkaz splnit, všichni se snažili vykonat jen to nejnужnější. Četníky bylo vytipováno několik osob, konkrétně lenešičtí komunisté Antonín Formánek, Antonín Ječný, František Kokoška a Josef Dittrich a provedeny u nich domovní prohlídky, které skončily bez úspěchu, kromě razítka Svazu přátel SSSR ve stole u Antonína

Zatčení:
 Dne 16. dubna večer byli zatčeni
 četnickou předáci Komunistické strany:
 Ondřej Ječný z čp. 375, Antonín
 Formánek z čp. 468, Josef Dittrich
 dělník z čp. 139, František Horkoška
 dělník z čp. 119, a Luboš Ječů
 učebník z čp. 375.
 Dittrich a Ječů byli za několik
 dnů propuštěni. Ostatní byli z Lem
 dopraveni na aukci do Prahy.
 Dne 18. dubna byly propuštěni
 na probodni.
 Oslepora
 Dne 20. dubna k 50 navoruňám
 vjezd a jízdného končilo Alois Heulera
 návrhu obecním úřadem edobremi klid
 Ukče se neprosovalo.
 Návrhu oprávně praporey.

Zápis z lenešické kroniky o zatýkání v březnu 1939.

zatýkání, přičemž v síti gestapa uvízli i dva z těch, kteří byli zatčeni již v březnu 1939. 28. listopadu 1941 si gestapáci přišli pro Antonína Ječného i Josefa Dittricha. Oba putovali na gestapo do Kladna, kde byli podrobeni krutým výslechům. Odtud následně putovali do koncentračního tábora Mauthausen, kde 9. dubna 1942 spáchal Josef Dittrich sebevraždu a 16. července téhož roku skončil nedobrovolně svůj život i Antonín Ječný.

S novým režimem se nesžil ani četník Josef Beránek. V roce 1940 zastupoval nepřítomného velitele stanice a na stanici nevyvěsil říšský prapor. Došlo k udání a popotahování. Několikrát neohlásil nedostatečné zatemnění některých domů a také uchránil několik hospodářů před přísnými tresty za neohlášená zvířata. V červenci 1942 byl pak Josef Beránek přeložen do Hřivíc u Loun a v červnu 1943 odešel na vlastní žádost do výslužby. Následně byl nasazen jako vrátný v lenešickém cukrovaru, kde často „neviděl“ zaměstnance, jak si cukr nosí domů. V březnu a dubnu 1945 ukryl dle svědectví své manželky a několika dalších osob na vrátnici čtyři uprchlíky z pracovního nasazení v Německu, opatřil jim lístky na vlak a tajně odvedl k nádraží. Koncem dubna u sebe v bytě manželé Beránkovi ukryli uprchlého sovětského zajatce a po válce na několik týdnů u sebe ubytovali k zotavení dvě ruské vězeňkyně z koncentračního tábora. 5. května 1945 se Josef Beránek hlásil na četnické stanici v Lenešicích k dobrovolné službě.

Některým lenešickým občanům však přesto zřejmě „ležel v žaludku“. Krátce po osvobození na něho podala stížnost Miloslava Ječná kvůli jejímu zatčení z března 1939, ONV Louny však tuto stížnost smetl se stolu. Manželé Beránkovi se však přesto z obce odstěhovali, konkrétně do Teplic, kde Josef Beránek začal pracovat jako úředník. V říjnu 1946 dokonce obdržel od oblastního velitele SNB v Mostě pochvalné uznání za příkladné plnění povinností při událostech v květnu 1945. Rozjeté mašinérii dalšího totalitního systému však neunikl. Již 1. března 1948, tedy jen pár dní po komunistickém převratu, rozhodl akční výbor KSČ v Lenešicích o uvalení vazby na Aloise Kolinu, Josefa Heulera a Josefa Beránka. Soudruzi nezapomněli a nová diktatura se začala mstít. V odůvodnění dokonce stálo, že dvěma zatčeným svým chováním ob-

Ječného, které bylo zabaveno. Zatčení však nakonec všichni byli. Zatčena byla na rozkaz velitele stanice Forsta i manželka Antonína Ječného Miloslava, která se přiznala, že razítko bylo její. Po 20 hodinách však byla propuštěna, zřejmě kvůli tomu, že byla v jiném stavu. Josef Dittrich se vrátil za několik dnů kvůli nemoci, ostatní se do Lenešic po pobytu ve vazbě na Pankráci vrátili za 5 týdnů, 18. dubna. K jejich propuštění možná přispěla i intervence starosty Heulera, jenž se za ně přimlouval u úřadů v Lounech. Buď jak buď, všichni zatčení byli opět doma a tím, prozatím, celá záležitost skončila.

Ubíhaly týdny a měsíce a nacistický režim se v protektorátu více a více etabloval. Narůstal však také tichý, skrytý či víceméně otevřený boj proti němu. Starosta Heuler byl roku 1940 zbaven funkce za to, že odmítl v obci zavést dvojazyčné cedule a obec dostala do svého čela opět vládního komisaře, napřed Němce Waltera Heineho a po něm českého kolaboranta Františka Gabriela. V roce 1941 došlo k opětné vlně

Neznámý četník vypovídá před Mimořádným lidovým soudem v Mostě, rok 1945 či 1946.

vinění způsobili smrt v koncentračním táboře, což byl holý nesmysl! Také zde bylo uvedeno, že všichni „jsou známí fašisté, nepřátelé pokroku a socialismu a zastánci býv. agrární kliky...“ Na stanici SNB Louny se vystřídala řada svědků tehdejších událostí, včetně Miloslavy Ječné, která svou výpověď Josefu Beránkovi nejvíce přitížila. Dle jejích slov ji jmenovaný zatkl hrubým způsobem a přes její těhotenství jí nedovolil před zatčením odejít domů pro oblečení. Josef Beránek se při výslechu hájil, že o těhotenství nevěděl a že pustit Ječnou domů pro oblečení dle instrukcí nesměl. Navíc prý byla oblečena dobře.

Ze svědeckých výpovědí jsou patrné časté nepřesnosti způsobené časovým odstupem i ovlivněním novými pořádky. Nicméně závěrečné konstatování okresního velitele SNB Václav Krátkého vyznívá přibližně takto: nikdo se zvláště v zatčení neexponoval, jen štábní strážmistr Beránek se provinil tím, že odmltl těhotné Ječné dojit si pro lepší oděv. Celý případ tím však neskončil, naopak se dostal před tzv. obnovenou retribuční a v prosinci 1948 stanuli tři obvinění před Mimořádným lidovým soudem v Mostě. Ten po několikadenním zasedání rozhodl 30. prosince takto: bývalý starosta Lenešic Josef Heuler byl odsouzen na 1 rok vězení, bývalý vládní komisař JUDr. Alois Kolina byl zproštěn viny a lenešický četník Josef Beránek dostal trest nejvyšší, celkem 5 let odnětí svobody, jednou měsíčně tvrdé lože, ztráta občanských práv a cti a propadnutí poloviny majetku!

Pro tehdy poměrně nemocnou paní Beránkovou to byl šok a všemožně se snažila domoci zrušení nebo zmírnění trestu svého manžela. Psala dopisy ministru spravedlnosti i prezidentu republiky, objížděla právníky a dokonce se jí podařilo přimět Miloslavu Ječnou k tomu, že označila svou výpověď za vynucenou, zejména svým švagrem Václavem Ječným, který měl na čtení Josefa Beránka spadeno již z dob 1. republiky, neboť jemu a jeho matce kazil nekalé obchody s cukrem. Za svého zaměstnance se přimlouval i teplický národní výbor, dlouho však bylo vše marné a Josef Beránek si odpykával v mostecké věznici další a další měsíce. Nakonec se na něho však alespoň mírně štěstí usmálo, když byl po všech peripetiích a snaze své ženy v květnu 1952 podmíněčně propuštěn, půl druhého roku před uplynutím celého trestu. V roce 1958 odešel i s manželkou do Sokolova a ještě ve svých 60 letech pracoval v Habartově na dole Dukla. Poté odešel

do důchodu, avšak zřejmě v důsledku psychických a fyzických obtíží dne 27. října 1969 ve svém bytě ukončil dobrovolně svůj život. Jeho manželka Marie pak odešla z tohoto světa v roce 1976.

V roce 1993 podal syn Josefa Beránka Miroslav, jenž žil ve Spojených státech, v Kalifornii, stížnost generální prokuratuře ČR pro porušení zákona při odsouzení jeho otce. Generální prokuratura navrhla Vrchnímu soudu v Praze trest zrušit, ovšem soud v listopadu 1994 tuto žádost bez možnosti opravného prostředku ani stížnosti s odůvodněním řádné a hlavně výjimečné existence retribučních soudů zamítl...

V současné době je deska s portréty manželů Beránkových již zničená a neudržovaný hrob v dezolátním stavu. Škoda. Přičemž takových míst se zajímavým, ale většinou utajeným životním příběhem na odraze historických událostí jsou po naší vlasti stovky.

Vladimír Bružeňák

Sokolov a jeho divadla

V letošním roce slaví sokolovské divadlo v Hornickém domě již 25 let své existence. Historie sokolovského divadelnictví a divadelních budov je však starší.

V Sokolově se dějiny divadelních budov úzce prolínají s dějinami budov zdejších biografů. První kino vzniklo v tehdejší Falknově již před 1. sv. válkou a bylo umístěno v zadním traktu hotelu Christl, později Hvězda u nádraží. Jeho provozovatelem byl zdejší fotograf Wilhelm Czech. Kino bylo zřejmě poměrně malé, a tak když v letech 1922 až 1925 vznikal dnešní městský dům kultury, zadání počítalo v jeho prostorách s kinem pro 400 návštěvníků. Původní projekt počítal se vstupem do kina z nádvoří, ale po úpravě plánů byl přemístěn na západní stranu do dnešní ulice Odboje. Změna plánů vedla k vytvoření jakéhosi vstupního přílepku k budově a tato přístavba narušovala celkový dojem této strany budovy. Tato přístavba byla později odstraněna. Kino získalo v roce 1929 zvukovou aparaturu a od roku 1940 až do roku 1945 neslo název „Kino Kammer-Lichtspiele“, jeho

nájemcem byl pan Eduard Hauptlorenz. Po válce, v roce 1945 se název změnil na „Komorní kino“ a v roce 1948 pak na „Kino Svět“.

V roce 1933 přibyl ve městě druhé kino. Podle návrhu architekta Richarda Brosche, jenž projektoval řadu podobných zařízení zejména v severních Čechách, byla postavena nová budova v tehdejší Schramstrasse 25, dnes ulice U Divadla 1022. Kino postavil místní stavitel Josef Bassl a dostalo název „Alfa“. Jednalo se o moderní pětipodlažní budovu s kapacitou více jak 500 diváků, čtyřmi lóžemi a dvěma postranními galériemi. Zahájení provozu kina se odehrálo 6. dubna 1933 uvedením filmu Markýza de Pompadour. Provozovatelem kina byl Otto Czech, syn Wilhelma Czecha, provozovatele prvního městského kina. Také tuto budovu čekala po válce změna názvu, konkrétně v roce 1948 na „Kino Oko“. Většina místních, a to včetně úřadů, však často stále používala původního názvu „Alfa.“

Městu však nadále chyběla stálá divadelní budova, i když místních ochotnických divadelních souborů, německých i českých, bylo ve městě již před válkou několik. Teprve v roce 1954 bylo rozhodnuto přestavět budovu kina Alfa (Oko) tak, aby se v ní mohla

Pohled na kino Alfa v 30. letech.

Stavba divadla koncem 50.let.

bývalého kina. Ve vedlejších dvou budovách byl především pomocný provoz divadla, jako šatna, kuřárna či bufet. Dále zde byla zachována řada nájemních bytů. Kino, lépe řečeno provoz kina, bylo přejmenováno na kino Klub. K dispozici zde bylo 486 míst a divadlo bylo bohatě dekorováno řadou hodnotných výtvarných děl. Výtvarně zpracovaná opona, velký třístranný reliéfní pás kolem opony, velký reliéf nazývaný Vesmír, keramické kryty topení, mozaiky krytů topení, vše často ve vícenásobné formě. Řádově šlo o několik desítek

výtvarných děl. Několik obrazů bylo zakoupeno dokonce v Jízdnárně Pražského hradu. V dobách své největší slávy se tu hrávalo i dvakrát týdně a k vidění byly občas i hry v podání herců Národního divadla.

V době normalizace dostalo město další budovu kina. Nová kinokavárna se stavěla od roku 1972 a k užívání byla slavnostně předána 15. května 1975. Pojmenována byla po sovětském družebním městě Sokolova „Karpinsk“ a pod tímto názvem fungovala až do roku 1989. Hned roku 1990 však začal být používán název „Alfa“, jenž odkazoval na název starého kina v ulici U Divadla. A pod tímto názvem je sokolovské kino známe i dnes.

Za normalizace v 80. letech se však také bohužel smrákat nad sokolovským divadlem. Po 25 letech provozu, v roce 1985, muselo být pro neuspokojivý technický stav uzavřeno. Následně se začal odehrávat spor o jeho vlastnictví mezi městem a odborovým svazem pracovníků v hornictví a energetice, tedy o to, kdo do divadla investuje nemalou částku na jeho opravu, která byla odhadnuta na více než 30 miliónů korun. Až v červnu 1989 bylo

Nové divadlo v době 60.let.

Pohled do divadelního sálu.

Šatna nového divadla.

dohodnuto, že opravu provede jako generální dodavatel podnik HDB Sokolov a investorem bude majitel, tedy Ústřední výbor pracovníků v hornictví a energetice, který zajistí dvě třetiny finančních prostředků. Zbytek financí měl dle dohody zajistit MNV Sokolov jakožto budoucí provozovatel divadla. Sokolovský městský národní výbor vyhlásil dokonce na opravu budovy sbírku a zřídil otevřený účet, na němž bylo shromážděno do konce listopadu 1989 na 1 870 000 korun.

Do této situace však zasáhly události Sametové revoluce a konce komunistického režimu a zejména změny v majetkoprávních vztazích v prvních porevolučních měsících a letech. V roce 1991 bylo uzavřené divadlo na základě jednání s federálním odborovým sdružením horníků předáno městu. To jej převzalo i s částkou 1,5 milionů určených původně na uvažovanou demolici.

Foyer divadla s reliéfem Vesmíru.

provedeny. V září 1995 požádala o pronájem na 25 let firma AGAMA, která měla zájem i o pronájem sousedního domu č. p. 403. Financování mělo být zajištěno vznikem Fondu pro obnovu sokolovského divadla. V září 1995 pronájem schválilo městské zastupitelstvo, ovšem s tím, že město se nebude na obnově podílet, dokud se nepotvrdí reálnost projektu. Nájemné 95 tisíc Kč ale bylo pro firmu AGAMA nepřijatelné, a tak byla smlouva zrušena.

Tento neuspokojivý stav rozhořčoval řadu obyvatel města. Ještě v roce 1995 vznikl Spolek pro záchranu divadla v čele s Bohumilem Gondíkem, bývalým vedoucím sokolovských ochotníků. Spolek měl v prosinci téhož na zastupitelstvu obhajovat záchranu divadla, ovšem na poslední chvíli byl tento bod z jednání stažen a bylo rozhodnuto vypsát nové výběrové řízení na využití objektu, a sice do února 1996. Město Sokolov začalo místo snahy o záchranu stávajícího divadla prosazovat variantu přebudovat na divadlo kino Svět, které bylo v té době mimo provoz. Spolek pro záchranu divadla dále prosazoval rekonstrukci budovy, jejíž stav se však nadále zhoršoval. Dle expertů se již odhady rekonstrukce pohybovaly okolo 90 miliónů, neboť postupně bylo rozkradeno a poničeno i vnitřní vybavení.

V roce 1996 město chtělo prodat budovu za 2,2 miliónů korun podnikateli Miloslavu Burianovi, který koupil i hotel Ohře. Nepodařilo se však vyřešit přístupové cesty k divadlu, a tak nakonec z prodeje sešlo. V roce 1998 měla mít o budovu zájem TV NOVA, ale i tento záměr vyzněl do ztracena. V roce 1999 tak byla budova prodána za 1 245 000 korun firmě GABIPET Rotava s. r. o., která se později změnila na EVA-PET, s. r. o. Ta budovu dnes již bývalého divadla vlastní dodnes. V roce 2022 byly pracovníky muzea sňaty z fasády divadelních budov zdobné umělecké reliéfy, jako poslední výtvarné dílo, které z divadla zbylo.

Nakonec tedy zvítězila městem prosazovaná varianta přeměny stávajícího kina v Hornickém domě na divadlo. Projekt vypracoval divadelní architekt Miroslav Melena a firma Gradior Brno a v březnu 1998 začaly vlastní adaptační práce. Přestavba si vyžádala náklady zhruba 34 miliónů korun a dokončena byla v říjnu 1998. Slavnostní otevření nového divadelního sálu se uskutečnilo 13. listopadu 1998 a celá stavba slouží městu dodnes.

Pavčina Bružeňáková

Hornoslavkovská Boží muka Panny Marie na šibeničním vrchu a jejich záchrana

Tato Boží muka Panny Marie na šibeničním vrchu byla desítek let opomíjenou stavbou a byla zastíněna stavbou popraviště (šibenice), která stojí opodál. Bylo nespočet dotazů, co že to vlastně je za stavbu. V roce 2021 na podzim, kdy jsme předávali rodině zrekonstruovaný pomníček slavkovského hasiče p. Červeňáka, který zahynul nedaleko v roce 1977 při nehodě hasičské cisterny, vznikla při dotazu, a co dál“ myšlenka na jejich rekonstrukci a začalo pátrání, zda existuje alespoň fotografie, jak Boží muka vypadala, neboť se zachovalo pouze torzo. Vlastně se neví, kdy byla postavena či komu byla zasvěcena.

Vojenské mapování -josefské 1764-1783 se zakreslením Božích muk.

Boží muka před rekonstrukcí.

Průběžně jsme se rozhodli prohledat kroniku města, oslovit PÚ Loket, archiv Jindřichovice, ale i farnost Loket a v neposlední řadě i Katastrální úřad Sokolov, zda neexistuje zmínka ve starých pozemkových knihách. Ale bezúspěšně. Z tohoto důvodu nám PÚ Loket nechalo, volnou ruku“. Až byla objevena mapa z let 1764 – 1783, tzv. Vojenské mapování-josefské, kterou vytvářeli vojáci na koních a mapovali metodou, a la vue“, česky to zní málo vznešeně- od oka“, tj. pouhým pozorováním v terénu. Pro zajímavost, za léto prý zmapovali 350 km². Jen pro představu o stáří Božích muk - je pravděpodobné, že jsou němým svědkem poslední popravy na šibeničním vrchu, která byla vykonána 10. září 1751 nad Marií Alžbětou Früchtlovou z Radošova u Verušiček a je písemně dochována v kronice.

Většinou Boží muka na šibeničních vrších sloužila k poslední modlitbě odsouzeného, tak jak tomu bylo například i v Jáchymově (i toto město je spojeno s hrdelním právem Horního Slavkova, neboť kat dojížděl z Jáchymova), proto je možné, že i tato Boží muka sloužila ke stejnému účelu. Jelikož se nacházejí na soukromém pozemku, bylo zapotřebí se domluvit s majitelem o převodu Božích muk a části pozemku do správy města, což zařídilo po domluvě město samotné. Až poté se mohlo začít s rekonstrukcí,

kteřá započala v květnu roku 2023. Jak už bylo zmíněno, nevědělo se, jakému svatému patronu byla Boží muka zasvěcena, proto bylo po konzultaci s farností Loket rozhodnuto, že muka budou zasvěcena Panně Marii, jak je tomu zvykem v okolí popravišť. Po dokončení rekonstrukce byla 21. října 2023 Boží

Organizátoři rekonstrukce, zleva František Exner, Michaela Šířoká, Petr Weiss a Jiří Pavelka.

muka slavnostně předána městu, zastoupeném panem Martinem Kasalem, a zároveň vysvěcena, čehož se ujal farář P. Miroslav Chlupsa, O.Cr.

Takové malé zamyšlení na závěr. Boží muka odpradáвна patří do krajiny a jsou součástí našich zvyků a životů, ať jsme věřící či nikoliv. Díky dobré skupině lidí a pochopení všech zúčastněných tak zde budou Boží muka Panny Marie i pro další generace. Poděkování patří všem, kdo se na tomto projektu podíleli, a to jmenovitě za organizátory Petru Weissovi, Michaele Šířoké, Jiřímu Pavelkovi, dále panu faráři P. Miroslavu Chlupsovi za vysvěcení Božích muk, za farnost Loket p. Pavle Ungrové, fa. NADE, s. r. o. za převod Božích muk a části pozemku do správy města, městu Horní Slavkov, PÚ Loket, sokolovskému archivu v Jindřichovicích, Katastrálnímu úřadu Sokolov, PhDr. Jiřímu Chmelenskému (NPÚ Praha) za technické poradenství, ale také těm, kteří se odhalení v tak krásný a slavnostní den zúčastnili.

František Exner

Další z bojovníků od Sokolova v Sokolově – 1. část

Podrobný archivní výzkum nám i nadále odhaluje nové personální spojitosti mezi naším západočeským Sokolovem a účastníky bitvy u Sokolova, jejichž osudy byly již několikrát v tomto časopise připomínány. Nově se podařilo zmapovat příběh rodáka z Podkarpatské Rusi Ilji Marcije, který byl po roce 1945 jedním z velitelů sokolovské posádky a jemuž se budeme věnovat v tomto čísle. Od roku 1946 krátce by-

dle ve Falknově/Sokolově zcela neznámý Antonín Vařeček a významnou politickou úlohu sehrál v dějinách našeho města a regionu i Bedřich Steiner.

Příběh **Ilji Marcije** představuje neobyčejnou životní nerovnováhu. Více než dva roky strávil v sovětském Gulagu, hrdinsky se vyznamenal na východní frontě, aby se z něj po válce stal oddaný člen komunistické strany a později jeden z velitelů Pohraniční stráže. Úplnou změnu v jeho armádní kariéře nastartovala okupace v srpnu 1968. Jako jeden z dvou známých čs. druhoválečných hrdinů na protest vrátil sovětská vyznamenání. Následovala šikana, konec v armádě i vyloučení z komunistické strany...

Ilja Marcij byl národností Rusín. Pocházel z území Podkarpatské Rusi, tehdejší součásti Československa, kde se 31. července 1921 narodil v obci Hankovice (Hankovytsya) v okrese Svaljava. Vyrůstal v chudších poměrech, jeho otec Alexej Marcij byl rolníkem a lesním dělníkem, matka Agafie se starala o domácnost a čtyři mladší Iljovi sourozence – tři sestry a bratra.

Po absolvování obecné školy získal Marcij roku 1936 příležitost studovat reálné gymnázium v Mukačevě. Možnost středoškolského studia byla pro podkarpatské Rusíny velmi vzácná a hlavně finančně náročná. V roce 1939 přerušila jeho studia politická situace. Podkarpatská Rus byla okupována Maďary a pro řadu místních obyvatel nastaly horší časy. Mladší ročníky musely nastoupit do polovojenské organizace Levente. Marcij nejprve pracoval u rodičů jako lesní dělník a v srpnu 1940 se rozhodl uprchnout do Sovětského svazu. Dle svých slov po druhé světové válce, kdy byl aktivním členem KSČ, následující dva roky pracoval opět jako lesní dělník v Archangelské oblasti. Realita byla ovšem trochu jiná. Po překročení hranice Sovětského svazu byl zatčen pohraničníky, předán NKVD a za ilegální překročení státní hranice SSSR byl odsouzen na tři roky nápravně-pracovních táborů Gulagu. Jeden z Gulagů se skutečně nacházel v Archangelské oblasti, kde byl jako vězeň nasazen na lesní práce. Propuštěn byl až v prosinci 1942 na základě amnestie vyjednané Heliodorem Píkou.

Na Nový rok dne 1. ledna 1943 byl Ilja Marcij v Buzuluku odveden pod kmenovým číslem 1197/m do československé zahraniční armády. Brzy byl přiřazen do 3. pěší roty 1. čs. samostatného polního praporu v SSSR a s minimálním výcvikem odjel ještě koncem ledna 1943 na

Ilja Marcij, srpen 1945

Ružomberok, duben 1945. Ilja Marcij vpravo.

frontu. Po bitvě u Sokolova prošel dalším výcvikem, absolvoval poddůstojnickou školu a již v červnu 1943 převzal velení družstva 2. roty 2. polního praporu 1. čs. samostatné brigády v SSSR.

Později prošel dalšími boji, u Kyjeva a na Pravobřežní Ukrajině. Vyznamenal se v bojích o Rudu a u Ostrožan – za což obdržel medaili Za chrabrost před nepřítelem, respektive Čs. válečný kříž 1939. V návrzích na vyznamenání se píše: „Dne 30. 12. 43 v boji o Rudu svým příkladem strhoval mužstvo k dalšímu postupu po otevřeném terénu za husté nepřátelské palby. V bojích o Ostrožany byl po 7 dní a nocí v před-sunutém obranném postavení. Po celou dobu včas dodával zprávy a dvakrát v noci odrazil nepřátelský průzkum.“ Marcij se současně dočkal povýšení z vojína až na četaře. Po dokončení kurzu velitelů čet od února 1944 velel četě u 2. polního praporu 1. čs. samostatné brigády, se kterou o půl roku později zasáhl do bojů na Dukle. Hned druhý den operace byl Marcij těžce raněn do levého kolene. Nohu se podařilo zachránit a po provizorním vyléčení byl vybrán do kurzu osvětových důstojníků v Barvinku. Ten úspěšně absolvoval mezi 30. listopadem 1944 a 8. lednem 1945 a byl povýšen na podporučíka. Na jaře 1945 velel ženijní rotě 1. čs. samostatného praporu. Ještě během bojů na Slovensku byl jmenován příslušníkem OBZ (Obranného zpravodajství) 4. čs. brigády 1. čs. armádního sboru v SSSR. Na téže pozici sloužil i několik měsíců po konci války. Již v hodnosti poručíka byl v prosinci 1945 přemístěn do tehdejšího Falknova nad Ohří, kde byl jmenován velitelem jedné z rot pěšího pluku 46.

Pěší pluk 46 se na západ Čech přesunul na konci září 1945 a byl podřízen karlovarské 16. divizi. Pluk byl ještě v roce 1945 přečíslován na pěší pluk 15 a dislokován v rámci celého Falknovska – plukovní velitelství a jemu podřízené jednotky sídlily ve falknovských kasárnách na Vítězně, část pěších rot byla dočasně umístěna do Dolního Rychnova, Lomnice, Kraslic či Chodova, kde měl posádku II. prapor pluku. V souvislosti s dal-

Kasárna Falknov, Ilja Marcij (sedící) se svými vojáky. Únor 1946.

Podplukovník Ilja Marcij na snímku z roku 1963.

Od dubna 1948 do prosince 1949 velel rotě u pěšího praporu 27 v Uherském Hradišti, než se opět vrátil ke svému domovskému pěšímu praporu (pluku) 46. Ten byl mezitím přemístěn do Aše. Kromě další epizody v kurzu velitelů těžkých zbraní a kurzu velitelů rot v Milovicích sloužil v Aši až do 15. října 1950. Již jako kapitán (v únoru 1946 byl povýšen na nadporučíka a v říjnu 1949 na kapitána) byl poté převeden k Ministerstvu národní bezpečnosti s určením výkonu služby u Pohraniční stráže.

Vojáci bývalého pěšího pluku 46 vytvořili základ nově zformované chebské 5. brigády pohraniční stráže. Se svými čtyřmi pohraničními prapory zaujala střežení státní hranice na přelomu let 1950–1951. Zaujetím této nové sestavy Pohraniční stráže měla být nahrazena dosavadní pochůzková služba na státní hranici vojenským střežením s větší hustotou pohraničnicků a s využitím dalších podpůrných opatření. Ilja Marcij byl nejprve jmenován velitelem záložního praporu 5. brigády PS a 10. června 1951 se stal dokonce samotným velitelem celé 5. brigády Pohraniční stráže. V jejím čele ovšem nevydržel ani půl roku. Osudným se mu stal tzv. Vlak svobody, osobní vlak z Chebu do Aše, který projel přes železnu oponu a s cestujícími se dostal do demokratického západního Německa. Na návrh nadřízených byl již 20. října 1951 zproštěn funkce velitele brigády. Jako velitel 5. brigády Pohraniční stráže je Ilja Marcij zodpovědný za smrt nejméně tří osob, které byly zabity při pokusu o překročení státní hranice.

Po ztrátě velení brigády Pohraniční stráže se tři roky vzdělával na Vojenské akademii v Praze. V jejím posledním ročníku byl v březnu 1954 povýšen na majora. Na podzim téhož roku pak získává Marcij nové určení: stává se náčelníkem štábu (je pověřen velením) 15. brigády Pohraniční stráže v Českých Budějovicích. V čele brigády vydržel téměř dva roky a během této doby nenastaly žádné větší incidenty. Od konce září 1956

šími reorganizacemi nadřízené karlovarské 16. divize na 13. brigádu byl pěší pluk 15 v říjnu 1947 zredukován na pěší prapor 46.

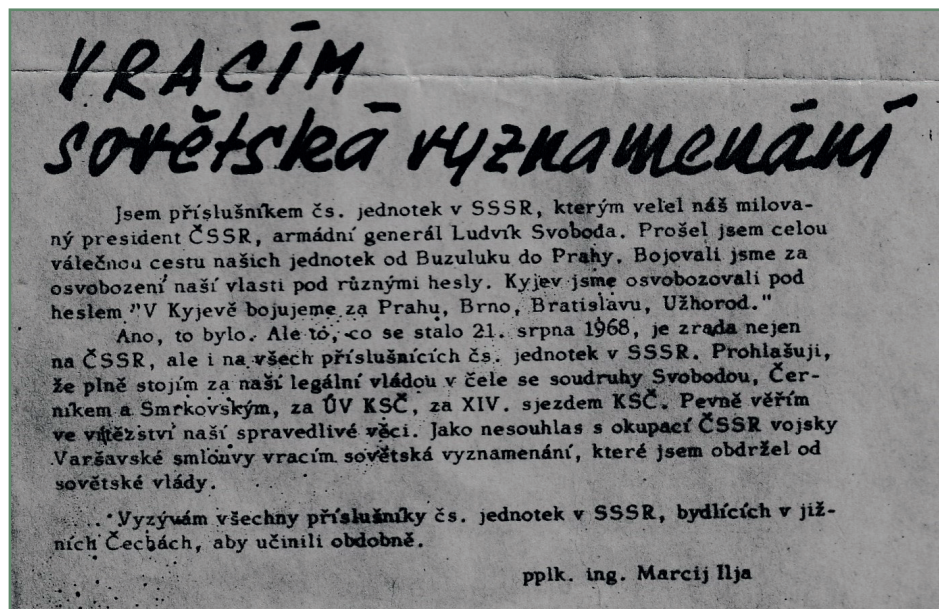
Ilja Marcij zastával poměrně významnou roli ve falknovské (sokolovské) posádce. Se svou jednotkou doprovázel transporty německých odsunutých obyvatel. V Lomnici u Sokolova, kde tehdy bydlel, vstoupil do komunistické strany a stal se členem tamního místního národního výboru. Aktivní byl i v buňce KSČ Sokolov, kde zastával funkci desítkového důvěrníka strany. V únoru 1948 se v regionu podílel na nástupu komunistického režimu k moci, dle svých slov chodil na noční hlídky a udržoval telefonické spojení s posádkou v kasárnách. Jako jeden z velitelů se dokonce účastnil kurzu „boj o osadu“, kterým bylo při nácivku bojových akcí zcela zničeno středověké horní město Čistá (Město Litrbachy).

S krátkou přestávkou, kdy absolvoval aplikační kurz v Milovicích, strávil Ilja Marcij ve Falknově/Sokolově více než tři roky. Město opustil 30. dubna 1948, tedy již po přejmenování na Sokolov. On sám ovšem ve svých dokumentech a životopisech mylně uváděl jako místo svého působení město Sokolovo.

působil coby starší učitel taktické příprav na Vojenském učilišti Pohraniční strážě a Vnitřní strážě v Olomouci, než se znovu vrátil na jih Čech a již v hodnosti podplukovníka převzal funkci pomocníka náčelníka operačního oddělení 15. motostřelecké divize v Českých Budějovicích.

Posledním Marcijovým působištěm v čs. armádě se stalo vojenské školství. V srpnu 1963 byl jmenován starším učitelem vojenské katedry Provozně ekonomické fakulty v Českých Budějovicích – pobočky pražské Vysoké školy zemědělské. Nebýt okupace vojsky Varšavské smlouvy v srpnu 1968, asi by jeho vojenská kariéra dosáhla větších rozměrů. Z Ilji Marcije, oddaného komunisty padesátých let, se stal hlasitý odpůrce okupace. Aktivně proti ní vystupoval mezi svými studenty, nebál se vyjádřit názor, a hlavně se rozhodl na protest vrátit sovětská vyznamenání, která obdržel z dob bojů v druhé světové válce. Dne 23. srpna 1968 zaslal vyznamenání s dekrety poštou na pražské sovětské velvyslanectví a vydal v novinách a rádiu vyjádření, proč tak učinil: „Jsem příslušníkem čs. jednotek v SSSR, kterým velel náš milovaný prezident ČSSR, armádní generál Ludvík Svoboda. Prošel jsem celou válečnou cestu našich jednotek od Buzuluku do Prahy. Bojovali jsme za heslem „V Kyjevě bojujeme za Prahu, Brno, Bratislavu, Užhorod.“ Ano, to bylo. Ale to, co se stalo 21. srpna 1968, je zrada nejen na ČSSR, ale i na všech příslušnících čs. jednotek v SSSR. Prohlašuji, že plně stojím za naší legální vládou v čele se soudruhy Svobodou, Černíkem a Smrkovským, za ÚV KSČ, za XIV sjezdem KSČ. Pevně věřím ve vítězství naší spravedlivé věci. (...) Vyzývám všechny příslušníky čs. jednotek v SSSR, bydlících v jižních Čechách, aby učinili obdobně.

Prohlášení se podařilo publikovat v regionálním tisku. Do celostátních periodik se zpráva nedostala, stejně jako v případě Josefa Buršíka – Marcijova spolubojovníka, který rovněž na protest vrátil sovětská vyznamenání. Ten ovšem v srpnu 1968 žil v londýnské emigraci, pro Marcije tak bylo vrácení daleko nebezpečnější. Netrvalo dlouho a důsledky se dostavily. Údajně sám Gustav Husák měl zuřit nad vrácením vyznamenání a obvinil Marcije, že zneužil své pravomoci důstojníka Československé lidové armády k šíření nepravd. V den

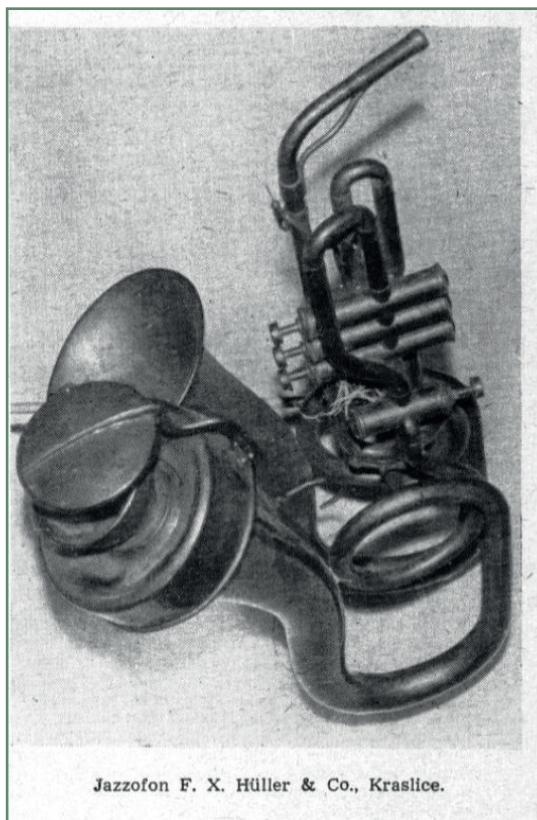
Článek z jihočeské Pravdy z 27. 8. 1968, kde vyjádřil pplk. Marcij nesouhlas s okupací formou vrácení svých sovětských vyznamenání.

25. výročí bojů na Dukle byl potrestán přísnou důtkou, byl mu snížen plat a v červnu 1970 byl vyloučen z KSČ úplně. Bylo vypracováno služebně-politické hodnocení, ve kterém byl označen za člověk nevyhovujícího na pozici pedagoga ve vojenském školství a že v armádě pro něj není jiné zařazení. V hodnocení byl označen za člověka, který v srpnu 1968 podlehl emocím a celkové psychóze ve státě. „Pak zvýšil svoji politickou aktivitu, což se projevilo dne 7. 11. 1968 na mítinku studentů Vysoké školy zemědělské v menze k podpoře studentů. Jeho vystoupení s kritikou nedostatečné výzdoby města k 28. říjnu a zvýšené výzdobě k 7. listopadu ovlivnilo studenty tak, že byl jimi zvolen do delegace, která předala rezoluci na ÚV KSČ bývalému vedoucímu tajemníku soudruhu Dubčekovi“, psalo se o Marcijových dalších aktivitách po srpnové okupaci.

Podplukovník Ilja Marcij byl k 31. srpnu 1971 propuštěn do zálohy. Do konce svého života pak bydlel v Českých Budějovicích. V rámci rehabilitace byl po pádu komunistického režimu mimořádně povýšen do hodnosti plukovníka. Zemřel 8. srpna 1990 krátce po svých 69. narozeninách.

Jiří Klůc

Kraslická sbírka historických hudebních nástrojů

Ve čtvrtek 13. července 2023 Česká republika – Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových a Karlovarský kraj prohrály soudní spor o kraslickou sbírku historických hudebních nástrojů. Samosoudkyně Mgr. Soňa Vozábalová z Krajského soudu v Plzni zamítla obě žaloby na vyloučení věci z majetkové podstaty společnosti AMATI – Denak, s. r. o. V průběhu soudního řízení nebylo prokázáno, proč by neměla být sbírka zahrnuta do soupisu majetkové podstaty zmíněné společnosti. Naopak potvrdila platnost tzv. mimořádného vydržení dle příslušných ustanovení NOZ. Podle soudního rozhodnutí neexistovaly pochybnosti o vlastnickém právu ke sbírce. Žalující stranám se nepodařilo prokázat nepoctivý úmysl zástupců společnosti AMATI – Denak, s. r. o. v souvislosti s vlastnictvím sbírky hudebních nástrojů. Zároveň nepředložili žádný právní titul, který by potvrzoval, že v minulosti usilovali o to, aby byla sbírka v jejich držení.

Pro zachování sbírky v Kraslicích vznikla i petice, která vznikla z obavy jejího rozprodání v rámci uspokojení věřitelů společnosti AMATI-Denak, s. r. o. v insol-

Pohled do instalace žesťových nástrojů.
Basové klarinety.

venci. Petiční výbor vytvořili dlouholetí zaměstnanci AMATI Josef Novotný a Josef Levý, dále ředitel ZUŠ František Stůj a tehdejší kraslický zastupitel Otakar Mika. Podepsalo ji téměř 2 000 občanů. Město Kraslice má dlouhodobý zájem vytvořit expozici, která by dokládala historii výroby hudebních nástrojů v Kraslicích a zůstala i zachována jako doklad zručnosti českého i německého uměleckého řemesla.

A co tomu předcházelo?

Počátky výroby hudebních nástrojů v Kraslicích se datují na počátek 17. století. B. Bernau ve své knize „Čechy – Díl X., Krušné hory a Poohří“ z roku 1896 zmiňuje nejprve hudebníky a poté i, především německé, houslaře, kteří přicházeli do města za horníky. Prvním známým výrobcem houslí zřejmě byl Johannes Artus (1610). Dalšími dle matričních záznamů z druhé poloviny 17. století byli Melchior Lorenz, Bartolomeus Lippolt, Georg Kurtzendörfer a Johann Gottfried. Zmínění houslaři položili základ kraslické výroby hudebních nástrojů. Po dramatickém úpadku hornictví spojeném hlavně s desetiletí probíhající rekatolizací hledalo místní obyvatelstvo nové možnosti obživy. Právě v této době se vedle krajčářství a tkalcovství začala v Kraslicích rozšiřovat výroba smyčcových hudebních nástrojů. V roce 1669 bylo ve městě 13 houslařských mistrů sdružených v houslařském cechu. Již o tři roky později za nového majitele kraslického panství Jana Hartvíka Nostice muselo mnoho z nich odejít, protože nechtěli změnit své náboženské vyznání. Usadili se hranicemi na území dnešního Saska, např. v Markneukirchenu a Neukirchenu. Houslařství ovšem zcela nezaniklo, protože původní houslaři po sobě zde zanechali mnoho svých žáků.

Vlastní slávu Kraslic jako města výroby hudebních nástrojů však založili až výrobci dechových, žestových a dřevěných hudebních nástrojů. Rozvoj této výroby, především mosazných trumpet a lesních rohů, se datuje do druhé poloviny 18. století. Využívali místních zdrojů a plech odebírali přímo z kraslických hutí a nedaleké Stříbrné. Mnoho historických zpráv se ovšem nedochovalo. Jednu z prvních nástrojařských dílen si otevřel Jan Anger. Ve výrobě pokračovali i jeho syn Josef Simon a později i vnuk Josef Anger. Dalšími hudebními nástrojaři byli např. Josef Fischer, Anton Lausmann a jiní.

Prvním výrobcem dřevěných hudebních nástrojů byl zřejmě Petr Ignaz Riedl uvedený v matrice v roce 1790 jako výrobce klarinetů. První továrnou na výrobu žestových hudebních nástrojů byla firma W. Stowasser's Söhne založená v roce 1824. Poté byly zakládány i další. K těm nejstarším patřily např. 1830 – Anton Tomaschek a Michael Soukup, 1840 Köhler's Söhne či 1950 – Bohland. V průběhu dalších let byly pak zakládány desítky dalších větších či menších výrobních provozů. Nejvýznamnějšími z nich byly např. 1879 – Josef Gessner, 1881- Franz Michl nebo 1891 – F. X. Hüller.

Prvním výrobcem dřevěných hudebních nástrojů byl v roce 1840 Vincent Köhler. Po něm následovaly i další, např. 1850 – Josef Grämer, 1875 – Ferdinand Gessner, 1894 – Ignaz Köhler, 1895 – Vinzenz Püchner a Franz Johann Stowasser.

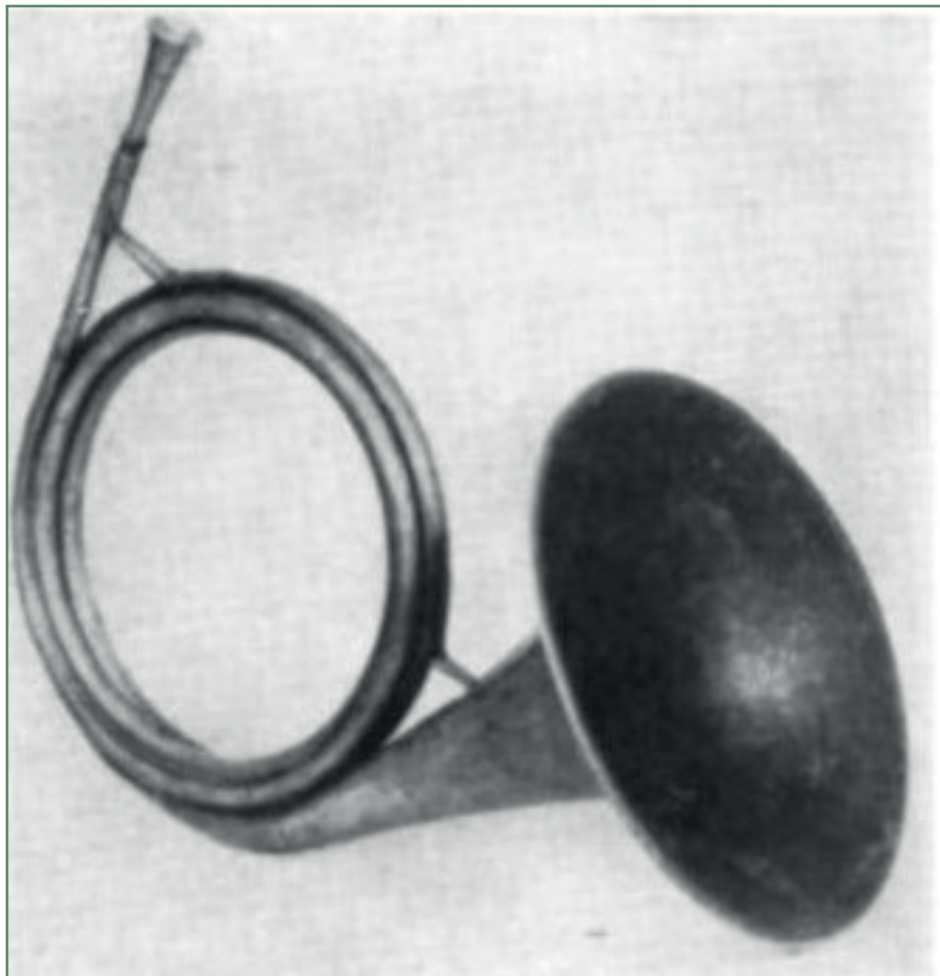
Informace o rozsahu výroby hudebních nástrojů v Kraslicích nám může částečně poskytnout Topografie od Johanna Gottfrieda Sommera vydané v roce 1847 „Das Königreich Böhmen: Statistisch – topographisch dargestellt“. Ve svazku 15 o Loketském kraji zmiňuje 20 výrobců z mosazného plechu se 40 tovaryši, 12 mistrů s 25 tovaryši ve výrobě dřevěných hudebních nástrojů, dále 3 výrobce smyčcových hudebních nástrojů a 2 výrobce harmonik se 3 tovaryši.

Dalším zdrojem o kraslické výrobě hudebních nástrojů může být Obchodní a živnostenská komora v Chebu. Ta uvádí, že v roce 1868 bylo v Kraslicích vyrobeno na 3 tisíce dřevěných a žestových hudebních nástrojů, 14 výrobců různých součástek, 15 výrobců harmonik a 3 houslaře. V roce 1903 bylo v Kraslicích 121 továren, 157 živností a asi 2 500 zaměstnanců v nich pracujících. Na 90% výroby byla tehdy určena na export, hlavně do USA a Ruska.

V roce 1883 bylo v Kraslicích založeno Společenstvo výrobců hudebních nástrojů pro továrníky a menší výrobce. Spojili se, aby dohlíželi na cenovou politiku, společně si zajišťovali levnější suroviny apod.

Subbasové saxofony. Vpředu zn. Toneking, za ním
oba značky World.

1780 Josef Simon Anger lesní roh.

Největší výrobci hudebních nástrojů se účastnili mnoha výstav. Již na světové výstavě v Paříži v roce 1858 byly vystaveny cylindrické strojky kraslických výrobců. Své výrobky pravděpodobně poprvé vystavily ve Vídni v roce 1873 firmy Bohland & Fuchs, Josef Diener, Johann Langhammer's Sohn, Anton Lausmann, Adolf Lehrer, Richard Soukup a Wenzel Stowasser's Söhne. Později také vystavovaly v Londýně 1882, Paříži 1878, Vídni 1892 a 1893 v Chicagu. Získaly na nich řadu čestných ocenění diplomů a medailí.

Výroba hudebních nástrojů vrcholila v letech 1913 a 1914. Po vypuknutí Velké války nastal její dramatický pokles způsobený nedostatkem surovin, pracovních sil i zájmu. Po jejím skončení se poměrně rychle vzpamatovala. Mnohé výrobní provozy si v meziválečném období udržovaly široký sortiment svých výrobků. Zcela zásadní měl opět vývoz téměř veškeré výrobní produkce. Změna přišla až s hospodářskou krizí, která místní výrobce postihla velice tvrdě. I během druhé světové války nastal výrazný pokles výroby, přičemž mnoho továren a dílen bylo přeměněno na válečnou výrobu.

Po skončení největšího válečného konfliktu v dějinách lidstva bylo v Kraslicích v září 1945 založeno družstvo výrobců hudebních nástrojů – AMATI. V roce 1948 byla veškerá výroba zestátněna a Kraslice se postupně staly významným střediskem výroby hudebních nástrojů. Výroba se rozrůstala.

Místní rodák Richard Dotzauer na podporu výroby hudebních nástrojů v Kraslicích usiloval o založení hudební školy v Kraslicích, která měla vychovávat budoucí nástrojaře. Nejprve sám vypracoval návrh na její zřízení a poté jej předložil na Ústřední výbor na podporu výroby v Krušných horách a Krkonoších. I s přispěním školního rady Maresche byla hudební škola „Städtische Musikfachschule für Musikunterricht“ otevřena 2. listopadu 1865 v budově staré policejní strážnice na náměstí. Vyučovala se na rovněž teorie hudby a akustiky. Jejím prvním ředitelem se stal bývalý kapelník Wilhelm Hoffmann. Pomocným učitelem na ní tehdy byl Johann Muck. Jeho nástupcem se v roce 1876 stal Franz Ludwig, který na škole učil již od roku 1873. Původně koncertní mistr lázeňské kapely z Františkových Lázní, později sbormistr místního pěveckého spolku Austria a také kapelník hudby kraslických ostrořelců byl ředitelem až do roku 1912. Sám vypracoval nový plán výuky. V roce 1882 byla škola zestátněna a nesla nový název „Deutsche Staatsfachschule für Musikinstrumenten Erzeugung in Graslitz“. Třetím ředitelem se stal Ludwigův žák a kraslický rodák Christian Vinzl. Do roku 1914 nejprve provizorním a poté již zcela řádným. Aktivně se podílel na kulturním životě. Byl sbormistrem pěveckého spolku Sängerbund, dirigentem kapely Blumenthaler a později i Musikverein. Jeho nástupcem se stal v roce 1931 Francouz Adrien Gilbert Michel, který již od roku 1905 byla na škole mistrem výroby a brzy poté pak odborným učitelem stavby dřevěných hudebních nástrojů, technologie a akustiky. Přednášel na ústavech v Praze a v Brně. Byl autorem učebnice hudební akustiky. Za své zásluhy byl jmenován profesorem. Ředitelem byl nejprve provizorním a od roku 1935 již řádným. (Oženil se s dcerou Franze Ludwiga). Dalším ředitelem na Staatsfachschule für Musikinstrumentenbau v roce 1936 stal Emil Weber, který na škole pracoval od roku 1931. Organizoval koncerty a oživil také činnost jazzového orchestru. Výuka probíhala i po vypuknutí druhé světové války.

Nová škola, Střední průmyslová škola výroby hudebních nástrojů v Kraslicích, byla otevřena 1. října 1950 a navazovala na Základní odbornou školu na výrobu hudebních nástrojů. Jejím ředitelem se již v roce 1949 stal Jan Šafrata. Sám pro školu připravil učební plány a osnovy. V roce 1955 bylo dosavadní dvouleté studium změněno na čtyřleté. V letech 1961 až 1963 byl dalším ředitelem Miroslav Holeček. Dalšími řediteli byly v letech 1963 – až 1974 Ing. Alois Chromec, poté Ing. Ladislav Mytiska. V roce 1965 byla v sále školy otevřena stálá výstava 300 kusů hudebních nástrojů. V roce 1985 oslavila škola 120 od založení původní odborné nástrojařské školy. V roce 1991 byl ředitelem jmenován Ing. Lubomír Vlach.

Po dobu existence školy, až do roku 1995, ji absolvovalo přes 800 studentů. Na učilišti získalo řemeslné základy výroby hudebních nástrojů přes 900 kvalifikovaných pracovníků.

V roce 1946 vzniklo pro výrobu hudebních nástrojů učiliště. V čele stanul František Mareška. S výukou se začalo v následujícím roce. Kromě výroby nástrojů se vyučovaly povinné předměty v hudební výchově a hře na nástroj. Žáci střídali teoretickou a praktickou výuku po týdnech. Po vystřídání několika dalších ředitelů se v roce 1961 ujal vedení školy Miroslav Kalouda a po něm pak další. V roce 1997 se SPŠ VHN a SOU VHN spojily a vznikla jediná škola pod názvem Střední průmyslová škola a Střední odborné učiliště hudebních nástrojů v Kraslicích. Od roku 2007 patřila škola pod Střední školu živnostenskou v Sokolově. Odloučené pracoviště zůstalo do doby odmaturování posledních dvou ročníků a poté zaniklo.

A nyní již k vlastní sbírce historických hudebních nástrojů. Unikátní sbírka obsahovala převážně hudební nástroje z druhé poloviny 19. a počátku 20. století. Jednalo se převážně o dechové a také žestové, dřevěné, strunné i bicí hudební nástroje. Počátek sbírky, která byla součástí sbírky na škole „Fachschule für Musikinstrumentenerzeugung“, se datuje do přibližně do osmdesátých let 19. století (asi v roce 1874). Jejím zakladatelem pravděpodobně byl jeden z prvních učitelů této školy Johann Muck. Mnohé hudební nástroje ze sbírky byly využívány jako modelové vzory pro učňovskou výrobu. Později se mohla za ředitele Adri-

Der neue Riesenbaß der Firma Bohland & Fuchs in Graslitz.

Maxituba vyrobená v letech 1910-11 pro světovou výstavu v New Yorku v r. 1913.

ena Michela díky několika státním dotacím nadále rozšiřovat. Michel začal systematicky shromažďovat další hudební nástroje, které sloužily nejen při dílenském vyučování ve škole. Každoročně také pořádal výstavy hudebních nástrojů ve školních dílnách, které měly prezentovat výsledky a um studentů školy. Ve 30. letech 20. století byla doplněna o soukromou sbírku Karla Nödra, praktického učitele a zároveň zaměstnance firmy Bohland & Fuchs.

U mnohých hudebních nástrojů není znám jejich původ. Často se do sbírky dostaly i neznámým způsobem, většinou jako nevyzvednuté zakázky z opravy z doby těsně před válkou. Ve sbírce byly jen velmi málo zastoupeny hudební nástroje místních výrobců. Snad proto, že byly snadno dostupné a součástí sbírky se tak spíše stávaly hudební nástroje cizích mistrů. Nalezly bychom v ní nástroje francouzské (Couesnon, Besson, Buffet & Cramphon, Adolph Sax), belgické (Mahillon), německé (Kruspe, Hertwig, Ziegler, Pollter) i české (V. F. Červený).

Zřejmě mezi nejstarší nástroje patřily lovecký hobož z počátku 18. století a basetové rohy z roku 1800 od Ignaze Kohlerta. Dominantou sbírky bezesporu byly dva subkontrabasové žestové nástroje. Prvním z nich, pravděpodobně i nejnámějším exponátem je tzv. Maxituba, vysoká 2,40 m, váže 80 kg, s tubusem dlouhým 13,68 m a průměru roztrubu 110 cm. Vyrobená byla v letech 1910-11 ve firmě Bohland & Fuchs pro světovou výstavu v New Yorku v roce 1913. Jedná se o přesnou dvojnásobnou zvětšeninu kontrabasové tuby. Hrát na ní lze pouze ve dvou. Je dokonce zapsaná v Guinnessově knize rekordů.

Druhým z nich byl obří suzafon, u něhož se nepodařilo určit výrobce. K velmi cenným patřil také saxofon od samotného vynálezce A. Saxe, dále sarrusophon z konce 19. století či jazzofony. Za velmi cenné exponáty sbírky bylo možné považovat i tři subbasové saxofony. Dva z nich vyrobené místní firmou F. X. Hüller & CO., a třetí pak pravděpodobně další kraslickou formou Keilwerth. Mezi dřevěnými dechovými nástroji byl cenný zejména soubor klarinetů nejrůznějších klapkových systémů. Některé pocházely od místní firmy V. Kohlert's Söhne. Ve sbírce byly zastoupeny i sopránové hudební nástroje, tj. altové a basové flétny, anglické rohy, milostné hoboje, basetové rohy, altové, basové a kontrabasové klarinety. Sbíрка byla doplněna i několika kopiemi hudebním nástrojů (flageolety, šalmaje a zobcové flétny) a lidovými hudebními nástroji (dudy a pišťaly). Obsahovala také několik experimentálních hudebních nástrojů (např. klarinet ze skla) nebo hudební nástroje vyrobené v dílnách školy.

Po skončení druhé světové války byla v roce 1945 sbírka díky iniciativě okresního osvětového inspektora Miroslava Holečka na Kraslickém hudebním jaru (Festivalu hudby a tance) částečně představena veřejnosti.

V roce 1958 byla sbírka instalována jako stálá expozice v budově naproti škole. O tři roky později však byla expozice zrušena. V té době doznala sbírka značné újmy. Některé nástroje zmizely, další byly častým převážením z místa na místo poškozeny. Nakonec byly uskladněny ve zcela nevhodných prostorech.

V roce 1968 se správcem školní sbírky stal František Mareška, mistr odborného výcviku. Tehdy sbírka obsahovala kolem 650 kusů hudebních nástrojů, různých součástek, dokladů a hudebních pomůcek. S podporou ředitele Antonína Chromce začal její nový správce u příležitosti 50. výročí vzniku ČSR připravovat výstavu této sbírky historických hudebních nástrojů. Za minimálních nákladů hrazených z finančních prostředků průmyslové školy měla představit ucelený přehled o vývoji dechových a bicích hudebních nástrojů. Na restaurování a instalaci nástrojů se podíleli také učňové a studenti školy. Od 4. listopadu 1968 byla výstava přístupná široké veřejnosti každé pondělní odpoledne od 14 do 17 hodiny.

„... *Není mnoho sbírek hudebních nástrojů, které by měly alespoň evropský význam. Ještě méně je pak těch, které by byly tak úzce specializované jako sbírka střední průmyslové školy pro výrobu hudebních nástrojů v Kraslicích.*...“ uváděl Jindřich Keller ve svém článku Kraslická sbírka hudebních nástrojů v jednom z čísel časopisu Hudební nástroje v roce 1968.

Výstavní expozice byla zrušena v roce 1982, protože škola opět otevřela koncertní síň. Poté byly hudební nástroje ze sbírky přesunuty do depositáře školy a část sbírky byla uskladněna v půdních prostorech. Veřejnosti zůstávala stále nepřístupná.

Po skončení provozu Střední průmyslové školy výroby hudebních nástrojů v Kraslicích zůstávala sbírka hudebních nástrojů v objektu školy. V roce 2004 byla část nástrojů převezena do prostor AMATI – Denak, s. r. o. a zbytek pak až v roce 2010.

A co napsat na závěr? Jestli se žalující strany odvolají proti soudnímu rozhodnutí, nebo zůstane sbírka v majetku společnosti AMATI - Denak, s r.o., tak to ukáže až čas.

Stanislav Meinl

O jednom sokolovském sportovci

MUŽI		Body za výkon									
Věk	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
3—5	Splnil: Překonat vyznačenou 3metrovou vzdálenost skoky snožmo										
6—7	90	96	102	110	120	130	140	150	158	166	
8—9	110	116	122	130	140	150	160	170	180	190	
10—11	130	136	142	148	155	165	175	185	197	209	
12—14	145	152	160	170	180	190	200	210	222	234	
15—17	170	180	190	200	210	221	233	246	258	272	
18—29	165	175	185	195	205	216	228	240	255	268	
30—39	150	160	170	180	190	200	214	228	242	257	
40—49	130	150	165	175	185	198	211	222	236	248	
50—59	120	140	155	165	175	186	198	210	222	234	
60+	Splnil: Překonat vzdálenost 5 m co nejmenším počtem skoků snožmo										

Bodová tabulka testu. Zkuste jej také.

Při vyhledávání sportovních událostí na Sokolovsku v různých tiskovinách jsem našel zajímavý článek o tom, jak zjistit naši tělesnou zdatnost. Měl k tomu napomoci test FIT 90. Byla to také příležitost k rozšíření pohybové aktivity. Tehdy bylo možno do formuláře zapisovat výsledky ze čtyř disciplín: člunkového běhu 4 x 10 m, skoku do dálky z místa, z opakovaného lehu – sedu a také ze cvičebního cviku stoj-vzpor dřepmo – ležmo - dřep a stoj. Podle výkonů byly zpracovány bodovací tabulky pro různé věkové kategorie. Na základě součtu bodů v jednotlivých disciplínách se dala zjistit základní informace o své tělesné kondici.

Dle výsledků soutěže rodinných kolektivů bylo uskutečněno okresní sokolovské finále. Proběhlo začátkem listopadu 1989 ve sportovní hale v Sokolově. V sázce byla účast v celostátním finále a možnost reprezentovat Západočeský kraj, když v Plzni již byla soutěž uzavřena, a vítězná trojice zde dosáhla 106 bodů. Všichni v hale s napětím očekávali, jak vše dopadne. Program byl velkolepý. Kromě soutěžících, podle tabulek nejlepších z okresu, rodin Mutinských a Lukášů, zde vystoupily cvičenky kondiční kulturistiky z Chodova

MIROSLAV

FIT 90 – SPARTAKIÁDNÍ TEST ZDATNOSTI	Výkon	Body
Člunkový běh 4 x 10 m	10,10 /s	10
Skok do dálky z místa	257 /cm	10
Z lehu sed opakovaně	48 /počet	10
Stoj-vzpor dřepmo-ležmo-dřepmo-stoj	34,6 /s	10

Body celkem: 40

TĚLESNÁ KONDICE	Celkem bodů
Výborná	31–40
Dobrá	22–30
Snížená	13–21
Slabá	0–12

Miroslavův test zdatnosti.

Mika při skoku 190 cm.
Stojící je trenér M. Štrunc.

a muži s ukázkou nácivku spartakiádní skladby. Na úvod večera zahrála skupina Rockec a zazpíval Ivo Pešák. Závěr patřil skupině Bacily s Václavem Neckářem.

Již během soutěže rodinných kolektivů bylo zřejmé, že rodina Mutinských ve složení otec Miroslav, dcera Silvie a syn Petr se stanou vítězi. Jejich bodový součet činil 116 bodů, a tak obsadili první místo i v krajské soutěži. Poté následovalo celostátní finále v Liberci, kde toto rodinné trio potvrdilo formu svým výsledkem nejvyššího bodového ohodnocení 120 bodů, když jejich výkony byly mnohdy mimo dosah max. tabulkových bodů. To potvrdilo, že jsou nejlepší v republice, když se této soutěže zúčastnilo celkem 60 000 rodin. Navíc v tomto libereckém finále překonala rodina Mutinských vybrané smíšené mezinárodní družstvo sportovců vrcholových středisek. Bylo to vynikající ukončení sportovní kariéry otce Miroslava, kterého všichni pamětníci ze Sokolova znají pod přezdívkou „Mika“.

Od dětství jsem se s rodinou Mutinských znal a věděl jsem, že Mika v mládí dosahoval v lehké atletice vynikajících vý-

TĚLESNÁ KONDICE	
CELKEM BODŮ:	
výborná	31 - 40
dobrá	22 - 30
snížená	13 - 21
slabá	0 - 12

Tabulka s kondicí.

sledků. Možná dnes již řada obyvatel našeho města o jeho sportovní éře mnoho neví, a proto jsem se do této problematiky ponořil ještě hlouběji, abych o jeho výkonech zjistil co nejvíce podrobností.

Mikovo působení v oddílu lehké atletiky spadalo zejména do let šedesátých minulého století, když již tehdy dosahoval řady vynikajících výsledků. Od mládí vyhledával Mika možnost sportovat. Byl ovlivněn svým otcem, který také v mládí hrál ligový fotbal, např. v útoku s Nejedlým proti Bicanovi. Proto Miroslav začal také s fotbalem za žáky Baníku Sokolov, se kterými se dostal až do celostátního turnaje v Přelouči. Trenéři Votoček, Štrunc a učitel Nosek již tehdy poznali, že jeho síla je v mimořádných schopnostech sko-

Na stadionu Baník při skoku do výšky v roce 1963.

kanských i sprintérských, a proto se přeorientoval na lehkou atletiku. Za tehdejších podmínek, kdy se závodilo na škvárové dráze a skákalo se na doskočištích do písku, a to výška starým stylem – straddlem, dosahoval jako čtrnáctiletý výsledků, které znamenaly krajské a československé rekordy. Ve sprintu na 50 m dosáhl času 6,2 s. To byl rekord, který vydržel 10 let, do doby, kdy byla tato věková kategorie zvýšena o jeden rok, tedy na 15 let. Ve výšce tehdy skočil 170 cm a následně jako dorostenec 190 cm! Pozoruhodné je, že ještě dnes, po více jak půl století, drží v rámci okresu výkonem 706 cm rekord v dálce. Měl jsem také k dispozici tabulky lehkootletických výkonů Západočeského kraje z roku 1961, ze kterých vyplývá, že Mirek (tak zde byl uveden) byl v kategorii „Žáci“ ve všech běžeckých a skokanských disciplínách nejlepší v kraji. V trojboji (výška-60 m-koule) dosáhl 221 bodů, což byl nejlepší výkon v rámci republiky.

Bylo by jistě zajímavé vědět, jak by Mikova sportovní kariéra pokračovala, kdyby se před vojenskou službou nepříjemně nezranil. Pro porovnání uvádím čtenářům známé výsledky olym-

Těsně po odrazu. Vzadu šatny fotbalu Baník.

Ve skoku do dálky dosáhl Mika jako žák 706 cm!

pijského vítěze Valerie Brumela ve skoku do výšky a nejlepšího sportovce světa (1961-1963): Ve 13 letech skočil do výšky 155, jako dvacetiletý skočil do dálky 7,50 m a stovku uběhl za 10,6 s (Mika za 10,7 s).

Sportovní nadání se přeneslo i do Mikovi rodiny. Syn Petr byl krajským přeborníkem ve stolním tenisu, dcera Silvie krajskou rekordmankou ve sprintech. Dobré zázemí, a to nejenom při sportu, jim vytváří Miroslavova manželka Irenka. Jeho bratr Jiří se zúčastňoval atletických přeborů ČSSR a později hrál druholigový volejbal. Dnes je již Mika v důchodu a je nutné připomenout, že sport mu dal mnoho pozitivních vlastností do života. Pracoval, a to velmi úspěšně, jako ředitel divize Energetika na SUAS ve Vřesové. Pokládám za důležité přiblížit tohoto sportovce a muže zejména proto, že patřil do rodiny, která již v prvních letech po osvobození přišla do Sokolova, aby pomohla utvářet náš region. Domnívám se, že se jim to, a nejenom ve sportu, podařilo. A to na výbornou!

Jan Rund

Jedna z plastik zdobících fasádu divadla. (viz článek na str. 20)

Stav bývalé kraslické radnice v roce 2021. (viz článek na str. 8)